

Heli Vesala

ETSIVÄN VANHUSTYÖN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN DIAKONIA TYÖHÖN

Opinnäytetyö
Sosionomi YAMK

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Heli Vesala	Sosionomi (YAMK)	Toukokuu 2018
Opinnäytetyön nimi Etsivän vanhustyön toimintamallin kehittäminen diakoniatyöhön		69 sivua 6 liitesivua
Toimeksiantaja Haminan seurakunta, diakoniatyö		
Ohjaaja Miia Heikkinen, ohjaava opettaja Mari Höfer, työelämäohjaaja		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Haminan seurakunnan diakoniatyöhön etsivän vanhustyön toimintamalli osaksi diakonista kotikäyntitoimintaa. Tutkimuksen taustalla oli seurakunnan toimintasuunnitelmassa diakoniatyön kehittämisalueena mainittu kotikäyntitoiminta ja Hidden-projekti, jossa Haminan seurakunta oli mukana. Tutkimustehtävinä oli selvittää, millainen toimintamalli palvelee Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijöitä etsivässä vanhustyössä sekä millaista verkostoitumista diakoniatyön etsivässä vanhustyössä olisi syytä kehittää.</p> <p>Opinnäytetyön lähestymistapana käytettiin kehittämistutkimusta. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin kehittämispajoja ja osaksi myös osallistuvaa havainnointia. Tutkimusaineistona toimivat kehittämispajojen keskusteluaineistot sekä kuvamateriaalit. Prosessin arviointimenetelmänä käytettiin MSC-tekniikkaa. Aineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisälönanalyysiä. Kehittämisprosessin vaiheet kuvattiin ja näistä koostettiin vastaukset tutkimuskysymyksiin.</p> <p>Kehittämistyön tuloksena syntyi Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijöitä palveleva toimintamalli etsivään vanhustyöhön. Diakoniatyön yhteydenottokortti lähetetään 85 vuotta täyttävälle seurakunnan syntymäpäiväonnittelujen yhteydessä, asiakas postittaa kortin diakoniatyöhön halutessaan kotikäyntiä, diakoniatyöntekijä ottaa yhteyttä asiakkaaseen kotikäynnin sopimiseksi ja kotikäynnillä asiakkaan tarve kartoitetaan kyselylomaketta apuna käyttäen. Alkukartoituskäyntejä tehdään kolmesta viiteen tilanteiden mukaan, jonka jälkeen diakoniatyöntekijä ja asiakas arvioivat tarpeen kotikäyntien jatkumiselle yhdessä. Toimintamalli otetaan aktiiviseen käyttöön vuonna 2019. Verkostoitumisen kehittämisessä nousi esiin diakoniatyön tunnettavuuden lisääminen. Tietoa diakoniatyöstä ja sen työmuodoista vanhustyön kuntatoimijoiden keskuudessa lisätään diakoniatyön esitteellä, jalkautumalla yhteistyökumppaneiden luokse, yhteisillä retkipäivillä ja yhteistyöpalavereilla.</p>		
Asiasanat diakoniatyö, etsivä vanhustyö, kotikäynnit, kehittämistutkimus		

Author	Degree	Time
Heli Vesala	Master of Social Services	May 2018
Thesis Title		
Developing an operations model for outreach elderly work provided by the church		69 pages 6 pages of appendices
Commissioned by		
Congregation of Hamina		
Supervisors		
Miia Heikkinen, XAMK; Mari Höfer, Hamina Parish		
Abstract		
<p>The purpose of the study was to develop of working model for outreach elderly work provided by the church in Hamina Parish as part of the church home-care activity. The study was based on the home visit activities as described in the action plan of Hamina Parish as well as in Hidden project in which the Hamina Parish was involved. The aim on the thesis was to define what approach would serve best outreach elderly work provided by Parish, and what kind of networking should be developed in the outreach elderly work.</p>		
<p>A design-based study was used in this study. A development workshops and partly participatory observation were used the data collection methods. Study materials work on discussion forums of development workshops and illustrations were used as. MSC technology was used as an process estimation method. The material was analyzed by means of content analysis. The phases of the development process were described and used in finding answers to research questions.</p>		
<p>As a result of the design-based study, a operations model for the outreach elderly work provided by the church of Hamina was created. The church social work contact card will be sent to senior citizens on their 85th birthday, the customer sends the card to the church if he/she will a home visit, the church social worker contacts the customer to fit on a home visit and during the home visit the client´s needs are define using a questionnaire. Three to five initial screening visits are done, after which the church social worker and the client evaluate the need for continuation of home visits together. The operational model will be put into active use in 2019. When developing networking, the availability of church social work must be better marketed. Information on church social work and its forms among senior citizens is forward with a brochure on the church social work, face-to-face encounters the partners, joint trips and co-operative meetings.</p>		
Keywords		
church social work, outreach elderly work, home visits, design-based study		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	7
3	DIAKONIATYÖ	8
3.1	Diakoniatyön sisältö.....	10
3.2	Diakoninen kotikäyntityö	12
4	KIRKKO OSANA VANHUSTYÖTÄ.....	14
4.1	Diakoniatyön ja kunnan yhteistyö	15
4.2	Hengellisyys vanhuudessa	16
5	ETSIVÄ VANHUSTYÖ.....	18
5.1	Vanhusten syrjäytyminen.....	18
5.2	Etsivän vanhustyön toimintamalleja.....	20
6	KEHITTÄMISEN SUUNTIA DIAKONIATYÖSSÄ.....	23
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
7.1	Tutkimuskysymykset.....	25
7.2	Toimintaympäristö ja toimijat	25
7.3	Laadullinen kehittämistutkimus.....	27
7.4	Tiedonkeruumenetelmät	29
7.5	Aineiston analyysi.....	31
8	KEHITTÄMISPROSESSIN KULKU	32
8.1	Kotikäyntityön nykytilanteen kartoitus	33
8.1.1	Kotikäyntityöhön liittyvät tarpeet	33
8.1.2	Kotikäyntien ja niiden päättymisen syitä	35
8.1.3	Etsivän vanhustyön sisältö.....	37
8.1.4	Kotikäyntityön vahvuudet ja heikkoudet.....	39
8.2	Etsivän vanhustyön toiminnan mallintaminen	41

8.2.1	Alkukartoitusjakso.....	41
8.2.2	Kotikäyntityön raamitus.....	42
8.2.3	Kyselylomakkeen muokkaus.....	44
8.2.4	Etsivän vanhustyön menetelmä.....	47
8.3	Diakoniatyön ja kuntatoimijoiden välinen yhteistyö.....	49
8.3.1	Etsivän vanhustyön ikäryhmän valinta.....	49
8.3.2	Yhteistyön kehittäminen.....	49
9	TULOKSET.....	53
9.1	Kehittämisprosessin yhteenveto.....	53
9.2	Etsivän vanhustyön toimintamalli.....	56
9.3	Verkostoitumisen kehittämisalueet.....	57
10	KEHITTÄMISPROSESSIN ARVIOINTI.....	58
11	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	60
11.1	Vertailua aikaisempiin tutkimuksiin.....	60
11.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	62
	LÄHTEET.....	66

LIITTEET

Liite 1. Prosessin arviointilomake

Liite 2. Vanha kyselylomake

Liite 3. Uusi kyselylomake

Liite 4. SWOT-analyysin kooste

Liite 5. Arviointitarinat

Liite 6. Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Suomea voidaan pitää ikääntyvänä yhteiskuntana, sillä 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa voimakkaasti tulevaisuudessa. Tilastojen mukaan vuoteen 2030 mennessä yli 75-vuotiaiden määrä kaksinkertaistuu nykyisestä. 85 vuotta täyttäneillä on jo enemmän sairauksia ja toimintakyvyn heikentymistä, joten he muodostavat kaikkein haavoittuneimman ikäryhmän. (Sarvimäki ym. 2010, 14; Havukainen ym. 2010, 7.) Myös Haminassa ikäihmisten määrä lisääntyy entisestään, sillä vuonna 2020 joka neljäs kuntalainen on yli 65-vuotias. Vuoteen 2030 mennessä on 85-vuotiaiden määrä lähes kolminkertaistunut. (Haminan kaupunki 2011, 6–7.) Miehikkälässä ikääntyneen väestön osuus on korkein ja Virolahdella toiseksi korkein verrattuna Etelä-Kymenlaakson kuntiin (Kaakon kaksikko 2014). Haasteena on haja-asutusalueella asuva runsaslukuinen vanhusväestö, sillä palveluja on purettu, kulkuyhteydet ovat vähentyneet ja uusi teknologia on jäänyt vieraaksi (Haminan kaupunki 2011, 21).

Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen (STM 2017) mukaan vanhusten toimintakyvyn ja elämänlaadun tukemisessa tarvitaan monipuolisten keinojen lisäksi myös laaja-alaisia keinoja ja eri toimintamuotoja. Yhteistyötä tarvitaan yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin kesken (Sarvimäki ym. 2010, 16). Evankelisluterilainen kirkko osallistuu myös osaltaan vanhustyöhön. Seurakunnassa vanhustyön kehittäminen ja arvostuksen nostaminen tulee nähdä tärkeänä. (Noppiari & Koistinen 2005, 14; Havukainen ym. 2010, 4.) Diakoninen vanhustyö kohdistuu niihin henkilöihin, joita muu seurakunnan ikäihmisille tarkoitettu toiminta ei tavoita. Diakoniatyöhön kuuluu myös etsivä luonne, jossa erityisen haavoittuvassa tilassa olevia ihmisiä pyritään näkemään ja löytämään. Heidän auttamisekseen kehitetään uusia toimintakeinoja. (Haminan kaupunki 2011, 20; Gothóni ym. 2012, 48.)

Toimintakeinojen kehittäminen on vanhustyössä tarpeen, sillä Engeströmin ym. mukaan (2009, 25) esimerkiksi vanhusten syrjäytyminen on yhteiskunnassamme uusi kasvava ilmiö. Haminassa syrjäytyminen, mielenterveys- ja päihdekysymykset lisääntyvät vanhusten joukossa (Haminan kaupunki 2011, 10). Etsivää van-

hustyötä siis tarvitaan entistä enemmän, ja erilaisia toimintamalleja onkin syntynyt Suomessa viime vuosina vanhusten tavoittamiseksi. Kehittämistyöni taustalla oli Hidden-projekti ja sen pohjalta toteutettu 82-vuotiaille seurakuntalaisille tehty kyselyhaastattelu, josta kerron tarkemmin luvussa 2.

Opinnäytetyöni on kehittämistutkimus, jossa tavoitteena oli Haminan seurakunnan diakoniatyössä kehittää etsivän vanhustyön toimintamalli osaksi diakonista kotikäyntitoimintaa. Tarkoituksena oli selvittää, millainen toimintamalli etsivässä vanhustyössä palvelee Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijäitä sekä millaista kehittämistä tarvitaan yhteistyöhön kuntatoimijoiden kanssa. Keskeisinä käsitteinä ovat diakoniatyö, diakoniatyöntekijä, diakoninen kotikäyntityö sekä etsivä vanhustyö, joita käsittelem työn teoriaosassa. Erityisen tärkeänä tavoitteena pidin sitä, että opinnäytetyöstä olisi Haminan seurakunnan diakoniatyölle konkreettista hyötyä ja kauaskantoisesti myös Haminalle, Virolahdelle ja Miehikkälälle vanhustyön tukemisessa. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijät, jotka kehittivät toimintaansa kehittämispajoissa. Kehittämistyössä syntyvää toimintamallia on mahdollista hyödyntää myös muissa seurakunnissa.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Itseäni kiinnosti opinnäytetyöni aihealueena kolmas sektori ja ikäihmiset, työskentelen itse kuntasektorilla palveluohjaajana. Halusin myös syventää omaa tietämystäni kolmannen sektorin toiminnasta ja sen roolista vanhustyössä. Kirkon toiminta on rajapinnalla julkisen ja kolmannen sektorin välissä, jossa juuri diakonia katsotaan kolmannen sektorin toiminnaksi (Helin ym. 2010, 12). Teen yhteistyötä Haminan seurakunnan diakoniatyön kanssa ja kysyin heiltä aiheita opinnäytetyöhön. Diakoniatyöllä olikin ajankohtainen aihe etsivästä vanhustyöstä ja sen kehittämisestä.

Suomen evankelisluterilainen kirkko ja Unkarin luterilainen kirkko ovat pitäneet vuosikymmenien aikana diakonikonferensseja vastavuoroisesti kummassakin maassa. Nykymuotoisen yhteistyön kehittäminen alkoi Järvenpään konferenssin jälkeen, jolloin mukaan tuli Saksan evankelisluterilaisen kirkon Bayerin alueen

diakoniatyö (Diakonisches Werk Bayern). Yhteiseksi kehittämisen avainsanoiksi nousivat vanhuksat, maaseutu, asuminen, palvelujen järjestäminen, asumisen mahdollisuus ja yksinäisyys. Hidden-projektin kohderyhmänä ovat syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat vanhuksat. Erityisesti maaseudulla asuvat vanhuksat, jotka ovat palvelujen ulottumattomissa. (Höfer 2017.)

Projektissa on mukana Haminan ja Inarin seurakunnat, johon kirkkohallitus antaa tarvittavaa tukea. Haminassa diakoniatyöntekijät pitivät Hidden-projektin suunnittelupalaverin 3.2.2016. Sen pohjalta syntyi projektiin liittyvä haastattelulomake ja saatekirje, kohderyhmäksi valittiin vuonna 1934 syntyneet. Haastattelun tavoitteena oli kohdata seurakuntalaisia, lisätä etsivää työtä, saada lisää tietoa tämän ikäryhmän tarpeista ja antaa tietoa seurakunnan diakoniatyöstä. Selvitettäväksi jäi, voidaanko vastaavat ikäryhmähaastattelut ottaa jatkossa diakoniatyön työvälineeksi ja millaista voisi olla yhteistyö kuntien ikäihmisten palveluiden kanssa. (Piisola 2016.)

Kohdennettu ikäryhmähaastattelu suoritettiin vuoden 2016 aikana. Haastattelijoina olivat seitsemän diakoniatyöntekijää ja yksi pappi. Kirje lähti 194:lle. Haastatteluja tehtiin kotikäynteinä 103. Diakoniatyöntekijät koostivat haastatteluista yhteenvedon. Sen perusteella tämän ikäryhmän ihmiset ovat vielä melko hyvin pärjääviä, eikä monikaan heistä vielä koe tarvitsevansa ylimääräistä kunnan tai seurakunnan tukea. Varsinaisesti syrjäytymistä ja huolta syrjäytymisestä esiintyi muutamalla vanhuksella. Tämän tyyppinen haastattelu koettiin hyvänä työvälineenä yhteydenottoon ja etsivään vanhustyöhön. Ikäryhmä ja kysymysten asetelu jäivät vielä mietittäväksi. (Höfer & Piisola 2017.) Tältä pohjalta lähdin viemään eteenpäin kehittämistyötä yhteistyössä diakoniatyöntekijöiden kanssa.

3 DIAKONIATYÖ

Diakonia on kristilliseen rakkauteen liittyvää palvelua, joka toteutuu ihmisten vuorovaikutuksena ja kirkon elämästä. Diakonian lähtökohtana on Jeesuksen esimerkki ja hänen opetuksensa. (Helosvuori ym. 2002, 115.) Varsinainen diakonia-termi juontuu kreikan kielestä, ja sillä tarkoitettiin yleensä palvelua ja palvelutehtävää (diakonein ”palvella”, diakonos ”palvelija”). Kreikan kielessä termi ilmaisi

palvelua suhteessa johonkin tehtävään. Diakoniatyön perusteena on kristillinen ihmiskäsitys, jonka perusteella ketään apua tarvitsevaa ei saa unohtaa tai jättää ulkopuoliseksi. (Gothóni ym. 2012, 13, 81.)

Kirkkohallitus on määrittänyt diakoniatyön erilaisia näkökulmia kristillisperäisellä koinonian ja yhteiskunnallisella solidaarisuuden käsitteellä. Koinonia-käsite tarkoittaa yhteyttä, osallisuutta ja jakamista. Nämä tapahtuvat sekä ihmisten kesken, että Jumalan ja ihmisten välillä. Koinonia liitetään myös Jeesuksen tapaan jakaa elämänsä opetuslasten sekä syrjittyjen ja syrjäytyneiden ihmisten kanssa. Solidaarisuus-käsitteellä tarkoitetaan lujaa yhteyttä yhteisten etujen puolustamisessa. Kysymyksessä on yhteisvastuu, jolloin heikompien todellinen kohtaaminen merkitsee kuormien jakamista ja osallisuutta. (Helin ym. 2010, 36.)

Diakoniatyö muistuttaa lähimmäisen rakkaudesta ja palvelusta sekä yhteisestä vastuusta lievittäessä huono-osaisuutta. Diakoniatyö on vaikeuksissa olevan ihmisen kokonaisvaltaista auttamista, johon kuuluvat hengellinen, henkinen, aineellinen ja sosiaalinen tukeminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, diakoniakasvatus, sekä ihmisen vastuullisuuden ja omaehtoisen toimintakyvyn tukeminen. Työn yhteiskunnallista luonnetta korostavat yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja osallistuminen arvokeskusteluun. Diakonia- ja yhteiskuntatyön tavoitteena on lähimmäis- ja yhteiskuntavastuun syventäminen, yhteisöllisyyteen perustuvan diakoniaseurakunnan rakentaminen, osallisuuden vahvistaminen, turvaverkkojen rakentaminen ja lujittaminen, sekä kestävä kehityksen tukeminen. (Helin ym. 2010, 37.)

Diakonian lähtökohtana on, että toisesta välittäminen on kaikkia ihmisiä yhdistävä asia. Se ei rajaudu uskontoihin, vaan yhdistää maailman ihmisiä. (Latvus 2015, 6.) Diakonian vahvuutena pidetään ihmisten kokonaisvaltaista kohtaamista. Diakoniatyö ei korvaa yhteiskunnan tekemää työtä, vaan se etsii väliinpuotoajia ja niitä kohtia, joihin yhteiskunnan apu ei yllä. Diakoniatyö seurakunnissa ja varsinkin aineellinen apu muistuttavat kolmannen sektorin toimintaa. Kirkon toiminnan onkin katsottu olevan rajapinnalla julkisen sektorin ja kolmannen sektorin välillä. Diakoniatyössä yhteistyö muiden sosiaalialan toimijoiden kanssa mahdollistaa

asiakkaiden heille parhaiten sopivien ja kuuluvien palvelujen piiriin. (Helin ym. 2010, 7–8, 12.)

Kirkon diakoniatyötä pidetään epävirallisena sosiaalityönä, sillä se paikkaa yhteiskunnan turvaverkkojen aukkoja. Seurakuntadiakoniasta voidaankin sanoa, että se on sosiaaliturvaa täydentävää, sekä samalla uudistava ja uutta luova toimija. Diakoniatyöhön kuuluu etsivä luonne. Tämä tarkoittaa sitä, että diakoniassa pyritään näkemään ja löytämään ihmisiä, jotka ovat erityisen haavoittuvassa tilanteessa. (Gothóni ym. 2012, 42, 48.)

3.1 Diakoniatyön sisältö

Aiemmassa historiassa seurakuntien diakoniatyö oli sairaanhoitopainotteista, jolloin diakonissat toimivat kiertävinä sairaanhoitajina. Diakoniatyö perustuu kirkkolakiin, johon vuonna 1942 lisättiin kohta, jonka mukaan jokaisessa seurakunnassa tuli olla diakoniatyöntekijän virka. Tehtiin myös linjaus diakoniatyön kohdistumisesta niihin, joiden hätä on suurin tai joihin muu avustustoiminta ei ulottunut. Ajateltiin, että seurakuntadiakonian tehtävänä oli täydentää kunnan tarjoamia palveluja. (Gothóni 2012, 35.)

Vuonna 1972 säädetty kansanterveyslaki sekä 1990-luvun lama ovat olleet suuret murroskohdat seurakuntadiakoniassa (Gävert 2015, 8). Kansanterveyslaki antoi uutta suuntaa seurakuntadiakoniaan. Seurakuntien sairaanhoitajadiakonissat jäivät lain ulkopuolelle, jolloin he menettivät kotisairaanhoidon toiminta-alueen. Näin diakoniatyöntekijöistä tuli selkeämmin kirkon ja seurakuntien työntekijöitä. (Gothóni 2012, 36.) 1990-luvun laman myötä seurakuntien vanhojen työmuotojen lisäksi syntyi uusia työmuotoja. Tässä yhteydessä diakoniatyöntekijät alkoivat työskennellä diakoniatuimistossa, jossa he ottivat vastaan työikäisiä ihmisiä. Aiemmin he olivat tehneet enimmäkseen kotikäyntejä niiden seurakuntalaisten luo, joiden oli vaikea liikkua kodin ulkopuolella. Tämä työmuoto jäikin laman vaikutuksesta vähemmälle. Myös taloudellinen avustaminen vahvistui diakoniatyössä. (Helin ym. 2010, 28.)

Tänä päivänä diakoniatyössä toimii diakoniatyöntekijöitä. Heidän ydinosaimisessa on neljä ulottuvuutta: hengellisen työn osaaminen, diakonisen asiakastyön osaaminen, kirkon organisaatio- ja kehittämisosaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen. Käytännön toiminnassa korostuvat arvo-osaaminen sekä arjen jakaminen pysähtymällä ihmisen rinnalle. Työssään diakoniatyöntekijä joutuu tasapainoilemaan hengellisen, henkisen ja taloudellisen tuen antajana. Käytännössä työntekijä kuuntelee, tukee, rohkaisee, neuvo, ohjaa eteenpäin, puolustaa asiakkaidensa oikeuksia, tekee yhteistyötä laajassa verkostossa ja pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Läsnäolollaan hän välittää kunnioitusta, ihmisarvoa ja tasa-arvoa. Hengellisyys ei ole itsetarkoitus, vaan se on mukana työntekijän asenteessa ja se otetaan puheeksi, jos asiakas niin haluaa. Kristillisyys näkyy työntekijän tavassa kohdata asiakas. (Helin ym. 2010, 41.)

Diakoniatyöntekijä noudattaa tiettyjä määräyksiä ja ohjeita, joista seurakunta on saattanut laatia yhteisiä menettelyohjeita. Työntekijöiden laatimat ohjeet pitää hyväksyttää seurakuntahallinnossa. Työtä ohjaavat myös diakoniatyön strategiset linjaukset ja ohjeet, sekä hiippakuntien linjaukset. Vaitiolovelvollisuus sitoo myös diakoniatyöntekijää. Diakoniatyöntekijät ovat saaneet vuodesta 1996 alkaen diakoniseen sosiaalityöhön painottuvan sosionomi-diakoni (AMK) tai diakoniseen hoitotyöhön painottuvan sairaanhoitaja-diakonissa (AMK) koulutuksen diakonia ammattikorkeakoulussa. (Helin ym. 2010, 43, 49.)

Asiakastyössä diakoniatyöntekijä etsii ratkaisuja asiakkaan elämäntilanteeseen yhdessä hänen kanssaan. Näin asiakas voi tehdä itse oivalluksia elämäntilanteestaan, joka voi auttaa hänen elämänhallintaansa ja tukea muutokseen. Diakonian vahvuutena voidaan pitää ihmisten kokonaisvaltaista kohtaamista. Diakoniatyöntekijät kohtaavatkin vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä kirkon muita työntekijöitä useammin. Heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä ei ole aina helppo lähestyä, varsinkin jos he ovat menettäneet luottamuksensa ihmisiin. Diakoniatyössä onnistuminen voikin edetä pienin askelin. (Helin ym. 2010, 7, 42; Kuusimäki 2017, 3.)

Työntekijän persoona ja ihmiskäsitys vaikuttavat asiakassuhteeseen. Yksilöllinen kyky ja tapa kohdata asiakas ja tämän ongelmat sekä asiakasprosessiin lähteminen, luovat edellytykset vuorovaikutukselle ja yhteiselle työskentelylle. Asiakasta kunnioittava ja arvostava työote auttavat perusturvallisuuden luomisessa ja vahvistavat asiakkaan itseluottamusta. Aina ei ole helppoa määritellä, kuka tarvitsee eniten apua. Tärkeää on, että asiakkaalle jää tunne kohdatuksi tulemisesta myös silloin, kun konkreettista apua ei ole löydettävissä. Tällöin mahdollisuudeksi auttaa jää usein rinnalla kulkeminen. (Helin ym. 2010, 42, 62.)

Jokelan (2011) mukaan hyvinvointivaltion rakenteiden murtuminen jättää diakoniatyölle uusia tehtäviä. Diakoniatyö näyttäytyy vahvana tilanteissa, joissa julkisen sektorin toimijat vetäytyvät vastuusta tai ihmiset ovat joutuneet elämänkriisiin. Diakoniatyö on itseohjautuvasti hakeutunut myös monialaiseksi auttajaksi siirtyen ongelmaryhmittelystä ikäryhmäjaotteluun (Gävert 2015, 10).

3.2 Diakoninen kotikäyntityö

Vanhusten diakonisessa kotikäyntityössä etusijalla ovat heikoimmassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevat vanhukset. Sen avulla vähennetään vanhusten yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Työssä diakoniatyöntekijät kartoittavat vanhuksen tilannetta, toimivat eri ammattiverkostoissa ja kehittävät vapaaehtoistoimintaa. (Havukainen ym. 2010, 4.) Vaikka vanhus ei pääsisi liikkeelle kodin ulkopuolisiin tilaisuuksiin, hänellä on oikeus seurakuntayhteyteen, hengelliseen hoitoon ja huolenpitoon, sekä sanan ja sakramenttien osallisuuteen. Ihmistä on kohdeltava ihmisarvoisesti hänen kaikissa elämänvaiheissaan. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 5.) Seurakuntayhteyden ylläpitäminen onkin kotikäyntityön tärkeimpiä tavoitteita. Vanhusten kotikäyntityössä seurakunnan perustehtäviä ovat hengellisuuden vaaliminen, sielunhoito, toivon välittäminen ja kiireettömän ajan antaminen. Toisen ihmisen lähellä olo onkin jo monesti vanhukselle hoidetuksi tulemistakin. (Havukainen ym. 2010, 7.)

Vanhuksen omaisten ja läheisten puuttuminen tai asuminen kaukana, lisäävät kotikäyntityön tarvetta. Matkat taajamaan ja julkisten liikenneyhteyksien puuttumi-

nen vaikuttavat kotikäyntityön tarpeeseen. Kivelän (2014) tutkimuksessa vanhukset kokivat kotikäynnit tärkeiksi juuri silloin, kun liikkuminen kodin ulkopuolelle ei enää ollut mahdollista. Laajemmin ajateltuna kotikäyntityön tarvetta luovat myös vanhusten määrän lisääntyminen, laitospaikkojen väheneminen sekä tarve kehittää seurakunnan vanhustyötä vastaamaan vanhusten tarpeita. (Havukainen 2010, 7.) Kotikäyntien avulla tehdään etsivää vanhustyötä, tavoitetaan yksinäisiä ja ihmisiä, jotka eivät itse osaa hakea apua vaikeuksiinsa tai löydä yhteyttä seurakuntaan (Gothóni ym. 2012, 85). Kotikäynnillä vanhuksen arki selventyy työntekijälle helpommin kuin vastaanotolla (Helin ym. 2010, 55).

Kotikäynnillä on tärkeää rakentaa luottamuksellinen suhde ja luoda kiireetön, sekä hyväksyvä ilmapiiri (Havukainen ym. 2010, 8). Merkittäviksi tekijöiksi hyvässä kotikäynnissä vanhuset nostivat mahdollisuuden puhumiseen, käynnin tuoman turvallisuuden tunteen sekä luottamuksellisen suhteen diakoniatyöntekijään (Kivelä 2014). Alkuvaiheessa tavoitteena on ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja avun tarpeen kartoitus. Työkaluina diakoniatyöntekijä voi käyttää esimerkiksi huolen vyöhykkeitä ja verkostokarttaa. Huolen vyöhykkeitä on neljä: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli ja suuri huoli. Tämän avulla työntekijä voi mitata omaa huoltaan vanhuksesta ja samalla arvioida omia mahdollisuuksiaan toimia tilanteessa. Verkostokartta auttaa hahmottamaan vanhuksen omaa kokemusta tukiverkostostaan, ja työntekijä voi näin hahmottaa paremmin vanhuksen jo olemassa olevia avunantajia. Vanhuksen kodissa voi diakoniatyöntekijän lisäksi toimia myös seurakunnan vapaaehtoistyöntekijä. (Havukainen ym. 2010, 8, 16.)

Havukaisen ym. mukaan (2010,14, 22) haasteita vanhusten kotikäyntityöhön tuovat yksinäisyys, vanhusten huonokuntoisuus, muistamattomuus, mielenterveys- ja päihdekysymykset sekä kaltoinkohtelu. Myös ikääntyvien maahanmuuttajien kohtaamisessa voi olla omia haasteita, kuten kieliongelmat. Kotikäyntityötä voivat myös vaikeuttaa seuraavat tekijät:

- työntekijän ajan puute
- työntekijän vaikeus hahmottaa tavoitteita tai omaa rooliaan verkostotyössä
- yhteistyöverkostot eivät tiedosta vanhuksen hengellisiä tarpeita, niitä ei pidetä tärkeinä tai niistä ei tule ilmoitusta seurakunnalle
- informaation puute kotikäyntityön tarpeesta tai tarvitsijoista
- asiakkaiden moninaiset ongelmat

- työntekijöiden resurssien puute
- diakoniatyöntekijöiden muuttunut työnkuva
- vanhukset eivät uskalla päästää työntekijää kotiin yleisen turvattomuuden takia
- lukitut rappukäytävät
- seurakuntalaisten toive kotikäynneistä on vähentynyt

Kivelän (2014) tutkimuksessa haasteena kotikäyntityölle nostettiin eniten apua tarvitsevien vanhusten löytäminen. Kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien vanhusten löytäminen edellyttääkin yhteistyötä viranomaisten, seurakunnan ja järjestöjen vapaaehtoisten kanssa. On tärkeää myös selventää seurakunnan roolia verkostotyössä. Työmuotoja valitessa on tärkeää myös miettiä millä keinoilla eri tilanteissa olevien vanhusten hätään ja tarpeeseen vastataan parhaiten. (Havukainen ym. 2010, 24.)

Kirkon vanhustyön strategiaa varten tehtävässä asiakaskyselyssä vanhukset olivat tyytymättömiä diakoniatyöntekijöiden tekemien kotikäyntien määrään (Kirkon vanhustyön strategia 2015). Pöyhösen ja Seppäsen (2012) tutkimuksessa diakoniatyöntekijät kertoivat kotikäyntityön vähentyneen, jonka taustalla nähtiin 1990-luvun työn painopisteiden muutos. Sen jälkeen tilanne ei ole palautunut ennalleen. Diakoniatyöntekijät myös kokivat, että kotikäynnteihin ei ollut seurakunnissa mahdollisuuksia kuten aiemmin. Tähän vaikutti osaltaan ajan puute, kotien muuttuminen yksityisemmiksi ja vanhusten hyväkuntoisuus. Kotikäynneille ei myöskään voi mennä ilmoittamatta. Kotikäyntien hyötynä diakoniatyöntekijät kokivat sen, että ne mahdollistivat seurakuntayhteyden jatkumisen niillä vanhuksilla, jotka eivät päässeet muuten osallistumaan. Diakoniatyöntekijät kokivat kotikäyntityön työmuotona olevan työnsä ydintä ja toivoivat työhönsä kotikäyntityön lisäämistä.

4 KIRKKO OSANA VANHUSTYÖTÄ

Kirkko toimii vanhustyössä ihmisten kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi. Siihen kuuluvat julistus ja palvelu sekä hengellinen ja henkinen, aineellinen ja sosiaalinen tukeminen. Kirkon vanhustyössä vanhukset nähdään myös voimavarana, sillä heillä on paljon annettavaa yhteiskunnalle ja kirkolle. Vanhustyön tehtävinä ovat uskon, hengellisen ja henkisen elämän vahvistaminen, vanhusten ihmisarvon ja

kamaton puolustaminen ja oikeudenmukaisen kohtelun edistäminen. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 6.) Vanhustyö on ollut diakoniatyön keskeinen ja perinteinen osa-alue, toisaalta kirkon vanhustyö toteutuu myös yleisessä seurakuntatyössä. Vanhustyötä tekevät myös papit, kanttorit ja muut työntekijät. Vanhustyön tehtävät määrittyvät osittain kirkon sisältä käsin, mutta ympäröivän yhteiskunnan muutosprosessit vaikuttavat siihen suuresti. (Pöyhönen & Seppänen 2012, 102–103.) Ihmisarvon puolustaminen, oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuuden edistäminen sekä hengellisen ja henkisen elämän vahvistaminen ovat diakonisen vanhustyön tehtäviä. Vanhukset tarvitsevat diakonisen vanhustyön tukea esimerkiksi sairastumisen, leskeytymisen tai asuinympäristön muutoksen yhteydessä. (Havukainen ym. 2010, 6.) Vanhustyön diakoninen näkökulma on huonokuntoisten, syrjäytyneitten ja syrjäytymisvaarassa olevien vanhusten ja heidän omaistensa tukeminen (Helin ym. 2010, 51).

Uoti (2013) toteaa tutkimuksessaan, että evankelisluterilaisen kirkon asema aiheuttaa sille sekä oikeuksia että velvollisuuksia. Tutkimuksessa todetaan myös julkisella vallalla olevan lopullinen vastuu esimerkiksi viimesijaisen toimeentuloturvan ja riittävien sosiaali- ja terveystalvelujen tarjoamisesta. Vanhustyössä kirkon rooli on tärkeä, mutta osittain myös ristiriitainen. Tämä johtuu siitä, että sekä kansalaiset että sosiaalityön viranhaltijat kohdistavat kirkolle odotuksia julkisen sektorin työnkuvaan kuuluneista tai yhä kuuluvista tehtävistä. Kirkon odotettiin vastaavan vanhusten hengellisiin ja uskonnollisiin tarpeisiin, mutta paikoin odotuksia oli nähtävissä myös psykososiaalisen työn siirtämisestä kirkon vastuulle. (Pöyhönen 2015.) Kirkon näkemys kuitenkin on, että vastuu ihmisen hyvinvoinnista kuuluu yhteiskunnalle. Diakoniatyön tehtävänä ei siis ole korvata yhteiskunnan tekemää työtä. Yhteiskunnan apu ei ylety kaikkialle, joten diakoniatyö etsiikin juuri niitä kohtia ja väliinpuotoajia. (Helin ym. 2010, 8.)

4.1 Diakoniatyön ja kunnan yhteistyö

Pöyhönen (2015) toteaa julkisen sektorin olevan tärkein kirkon yhteistyötahoista. Suomen evankelisluterilaisen kirkon asemaa julkisena toimijana on pidetty hie-man epäselvänä. Kuitenkin kirkko voidaan liittää osaksi julkisyhteisöä kirkkolain,

veronkanto-oikeuden, jäljellä olevien viranomaistehtävien ja historiallisen perinteen takia. Näin ajateltuna kuntien ja seurakuntien välillä ei ole suuriakaan eroja. (Hiilamo 2015, 13.)

Pöyhönen ja Seppänen (2012) haastattelivat diakoniatyöntekijöitä ja totesivat tutkimuksessaan, että yksi tärkeimmistä vastuunjaon osapuolista kirkon kannalta on kunta. Kirkon diakoniatyöhön heijastuvatkin lähes välittömästi kuntien tehtävissä ja vastuissa tapahtuneet muutokset. Diakoniatyöntekijät kertoivat yhteistyön kuntien kanssa lisääntyneen varsinkin silloin, kun kunnan resursseja vähennettiin. Usein yhteistyötä tehtiin yksittäisten asiakkaiden asioissa. Diakoniatyöntekijät toivat myös esiin, että julkisen sektorin puolella oli ajoittain epäselvää, mitä diakoniatyössä voidaan vanhuksen hyväksi tehdä. Vanhustyön arki ja kaupunkien vanhustyön strategian tavoitteet eivät myöskään aina kohdanneet.

Edellä mainitussa tutkimuksessa diakoniatyöntekijät näkivät vanhustyössä oman lähtökohtansa kokonaisvaltaisemmaksi ja epävirallisemmaksi verrattuna julkiseen sektoriin. Näin diakoniatyö asemoituu vahvasti sosiaalityön kumppaniksi. Seurakunnan ja kunnan yhteistyö koettiin tärkeäksi, jonka avulla pystytään kokonaisvaltaisemmin tukemaan vanhusten hyvinvointia. Diakoniatyöntekijöiden mielestä seurakunnan tulisi tarjota tukea niissä tilanteissa, joihin kaupungin työntekijät eivät pysty vastaamaan. Pöyhönen ja Seppänen (2012, 111) toteavatkin, että kirkon vanhustyössä eletään muutosvaihetta suhteessa muihin toimijoihin. Kirkon tekemään työhön vaikuttavat vahvasti muutokset muiden toimijoiden vastuissa. Kirkon vanhustyön strategiassa (2015, 21) tavoitteena on, että seurakunnat ovat osa kunnan vanhustyön palvelurakennetta.

4.2 Hengellisyys vanhuudessa

Arvokas osa vanhuuden hyvää arkea on oikeus hengellisten tarpeiden täyttymiseen. Monelle vanhukselle hengellisyys tuo vanhuuteen valoisuutta, myönteisyyttä sekä tasapainon ja rakastetuksi tulemisen tunnetta. Hengelliset tarpeet voivat olla monimuotoisia, ja usein elämän varrella syntyneet ratkaisemattomat kysymykset voivat tuntua hengellisenä kipuna sekä lohdutuksen kaipuuna. Eletyn

elämän hyväksyminen on yksi vanhuuden kehityshaasteista. Seurakunnan työntekijällä on vahvuus vanhuksen hengellisyyden tukemisessa. Osa vanhuksen sielunhoitoa on jo yksinäisyyden vähentäminen tai esimerkiksi kirkkoon pääseminen. (Havukainen & Kanerva 2011, 13; Sarvimäki ym. 2010, 114.)

Uskon käytännöllinen harjoittaminen on hengellisyyttä. Se voi olla esimerkiksi jumalanpalvelukseen osallistumista, ehtoollisen viettoa, hiljaisuutta, rukoushetkiä tai laulamista. Hengellisyys liittyy toivoon, mahdollisuuksien tunnistamiseen ja tullevaisuuteen luottamiseen. Ihmisten hengelliset tarpeet ovat erilaisia, nämä tarpeet Aalto ja Gothóni (2009, 13) ovat jakaneet seuraavasti:

- tarve tulla sovitetuksi itsensä, läheisten ja Jumalan kanssa
- tarve suojautua kaiken uhatessa hajota ja tuhoutua
- tarve löytää elämän eheys
- kiitollisuuden ja täyttymyksen saavuttaminen

Elämän peruskysymyksissä uskonnolla on suuri merkitys ja ne heräävät usein sairauden tai kärsimyksen kohdatessa, mutta myös elämän onnellisina hetkinä. Onkin tärkeää saada mieltä niitä toisen ihmisen kanssa. Hengellisessä hoidossa merkityksellistä on kyselevä ja puheeksi ottava keskustelu, sekä kuunteleva palaute. Näin esimerkiksi diakoniatyöntekijä saa selvyyttä vanhuksen tyytyväisyydestä elämään, sosiaalisesta verkostosta, arjen ongelmista ja voimavaroista. (Aalto & Gothóni 2009, 13, 86.) On siis tärkeää nähdä vanhuksen hengelliset tarpeet aidosti tärkeinä ja huomioida ne (Havukainen & Kanerva 2011, 9). Vanhusten määrän lisääntyessä diakonisen vanhustyön erityinen vastuu korostuu, eli huolenpito vanhusten hengellisestä hoidosta. Suomalaisen uskonnollisuuden hiljainen murros näkyy tulevaisuudessa myös vanhusten hengellisessä elämässä. Ikääntyvien hengelliset tarpeet nähdään usein erityiskysymyksinä. Kaipuu hengellisyyteen ei ole kuitenkaan kadonnut, ja hengellisyys on olennainen osa monen vanhuksen identiteettiä. Vanhukset tarvitsevatkin rinnalleen ihmisiä, joilla on heille aikaa. Työskentelyssä painottuu hoidon sijaan enemmän oleminen. Hengellinen ulottuvuus on mukana kaikessa vanhustyössä, mutta hengellisessä työssä on kysymys vanhusten sielunhoidosta. (Havukainen & Kanerva 2011, 9; Sariola 2011, 87, 93.)

5 ETSIVÄ VANHUSTYÖ

Vaikka etsivästä vanhustyöstä on vähän kirjoitettua tietoa, sen eri menetelmiä on hankkeissa ja projekteissa kokeiltu jo useiden vuosien ajan. Etsivä työ nähdään sosiaalisena toimintana, ja sitä on tehty seurakuntien, kuntien ja järjestöjen yhteistyönä. Selkeää määritelmää etsivästä vanhustyöstä ei löydy, mutta yksi määritelmä on johdettu etsivän nuorisotyön määritelmää hyödyntäen: Etsivä vanhustyö on ”yhteisöllistä ja sosiaalista toimintaa, jolla tavoitetaan erityisiin kohderyhmiin kuuluvat henkilöt ja ryhmät, joihin ei saada yhteyttä nykyisten palvelujen tai perinteisten sosiaali- ja terveystalvelujen avulla.” (Kuikka 2015, 8, 13.)

Seurakunnat ovat tehneet etsivää vanhustyötä jo pitkään, jossa suuri merkitys on diakoniatyön laaja-alaisella tiedottamisella. Kunnat on velvoitettu huolehtimaan alueensa vanhuksista, joten verkostoituminen viranomaisten ja alueen muiden vanhustyötä tekevien kanssa on tarpeellista seurakunnan etsivässä vanhustyössä ja vanhustyön kehittämisessä. Yhteistyö edellyttää luottamuksen rakentamista ja seurakunnan roolin selventämistä yhteistyössä. (Havukainen ym. 2010, 12.)

Etsivää työtä tarvitaan seurakunnassa jatkuvasti. Näin on mahdollista löytää ne vanhuksset, jotka eivät eri syistä pysty hakeutumaan seurakunnan palvelujen piiriin. (Havukainen ym. 2010, 10.) Kuikan mukaan (2015,13) etsivä vanhustyö kohdistuu ihmisiin, joita on vaikea tavoittaa ja joiden tarvitsema tuki on helposti saatavilla. Etsivä vanhustyö toimii yleensä kohderyhmän elinympäristössä. Työssä vaaditaan verkostoitumista ja resursseja. Periaatteena on toteuttaa jatkuva palveluketju syrjäytymisvaarassa oleville tai jo syrjäytyneille vanhuksille.

5.1 Vanhusten syrjäytyminen

Ikääntyneiden palveluissa painotetaan ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen mukaan ehkäisevän toiminnan ja kotona asumisen tukemisen ensisijaisuutta. Painotuksella palvellaan sekä ikääntyneitä että yhteiskuntaa, koska ikääntyneet haluavat asua mahdollisimman pitkään omassa kodissaan, ja yhteiskunnalle tuo säästöjä asiakkaiden siirtyminen tehostettuun palveluasumiseen mahdollisimman

myöhään. Nykypäivänä omassa kodissaan asuukin hyvin huonokuntoisia ja ikääntyneitä ihmisiä. (Engeström ym. 2009, 26.)

Syrjäytymisvaarassa ovat ainakin ne vanhukset, joilla on taloudellisia ja sosiaalisia vaikeuksia sekä terveydellisiä ongelmia (Riipiranta 2015, 38). Etelä-Suomen alueella asuville vanhuksille tehdyssä tutkimuksessa todettiin yksinäisyydellä olevan myös terveydellisiä vaikutuksia. Ne vanhukset, jotka eivät koskaan kokeneet yksinäisyyttä tai vain harvoin, arvioivat myös itse terveydentilansa hyväksi. (Nummela ym. 2011.) Varsinkin heikentyneillä sosiaalisilla suhteilla ja yksinäisyyden kokemisella on vaikutusta ikääntyneiden syrjäytymiseen. Hyvillä sosiaalisilla suhteilla onkin toimintakykyä suojaava vaikutus. Syrjäytymisessä voidaan erottaa neljä eri ilmenemismuotoa: syrjäytyminen köyhyytenä, syrjäytyminen yksinäisyytenä, syrjäytyminen toiminta- ja liikkumiskyvyn menettämisenä ja syrjäytyminen dementiana. Vanhuksen heikentynyt toiminta- ja liikuntakyky heikentää hänen mahdollisuuksiaan hakeutua kodin ulkopuolisen toiminnan ja ystävien pariin. Kotiin sidotuksi joutuminen lisää myös yksinäisyyden kokemusta. (Engeström ym. 2009, 26, 45, 135.)

Tiilikainen (2016) on tarkastellut vanhuudessa koettua yksinäisyyttä elämänkulun näkökulmasta. Yksinäisyyden taustalta löytyi muun muassa erilaiset elämäntapahtumien haavat ja heijasteet. Yksinäisyyttä koettiin suhteessa läheissuhteisiin, ympäröiviin yhteisöihin tai laajemmin yhteiskuntaan. Yksinäisyydessä ei siis ollut kyse pelkästään ihmissuhteista, vaan myös osallisuuden ehdoista, jotka vaikuttavat ihmisen kiinnittymiseen toisiin ihmisiin. Vanhuksen yksinäisyydessä voidaan erottaa kaksi ulottuvuutta, emotionaalinen ja sosiaalinen yksinäisyys. Emotionaalinen yksinäisyys on erityisen voimakasta puolison ja läheisen ihmisen kuoltua. Siihen liittyy alakuloisuus ja kaipuu. Sosiaalista yksinäisyyttä vanhus kokee silloin, kun vuorovaikutussuhteet ovat puutteelliset ja yhteisyyden tunne on vähäinen. Hänellä on myös tarve olla yhteiskunnan jäsen, arvokas ja hyödyllinen. Vähäiset ystäväkontaktit, mielialaongelmat ja heikentynyt toimintakyky vaikeuttavat vanhuksen yhteyksien pitämistä ja aiheuttavat kokemuksen ulkopuolisuudesta. Yksinäisyyttä lisäävät puolison kuolema ja leskeys, huono terveys, alhaiset tulot, yksin tai laitoksessa asuminen, kontaktien puute läheisiin sekä turvattomuuden

kokemukset ja pelot. Tutkimusten mukaan yksinäisyys lisääntyy 80. ikävuoden jälkeen ja se lisää palvelujen tarvetta. Yksinäisyys lisää pelkoja ja vanhus saattaa hakea apua esimerkiksi päihteistä. (Sarvimäki ym. 2010, 107–109.)

Ihmisten eristäytymisen syitä on tutkittu myös eri maissa. Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa todettiin erittäin haavoittuvaksi juuri ne, kenellä ei ollut ulkopuolista tukea elämässään. Usein heillä myös omat voimavarat olivat vähentyneet. Vähäisen sosiaalisen toiminnan puuttumisen todettiin olevan yhteydessä myös heikompaan kognitiiviseen toimintakykyyn. (Snedeker 2017.) Tutkimusten mukaan varsinkin syrjäseuduilla asuvat vanhukset ovat riskiryhmässä sairastua masennukseen. Myös omaishoitajat kuuluvat tähän ryhmään, sillä omaishoito kasvattaa fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja taloudellista painetta. Masennuksen on todettu heikentävän vanhuksen toimintakykyä kokonaisvaltaisesti. Myös yksinäisyyden kokemus lisää masennusta. Yksinäiselle ja turvattomalle vanhukselle toisen ihmisen läsnäololla on erityinen merkitys. (Sarvimäki ym. 2010, 92, 95.) Esimerkiksi osalla kotihoidon asiakkaista sosiaaliset suhteet rajoittuvat pelkäämään hoitohenkilöstöön. Aikaisemmissa tutkimuksissa todettiin osan kotihoidon piirissä olevista vanhuksista kaipaavan enemmän ilahduttamista, kuuntelua ja hengellistä keskustelua. (Engström ym. 2009, 136; Sarvimäki ym. 2010, 118.) Sairaudet, turvattomuus, masentuneisuus, yksinäisyys, omaishoitajan väsyminen ja puutteelliset asumisolot olivat keskeisiä ongelmia kotona asumisessa. Varsinkin maaseudulla korostuivat yksinäisyys ja pitkät matkat, kun taas kaupunkialueilla alkoholin käyttö ja kotipalvelusta kieltäytyminen olivat ongelmista yleisimpiä. (Laatikainen 2009, 30, 39.)

5.2 Etsivän vanhustyön toimintamalleja

Suomessa etsivän työn edelläkävijöinä pidetään muun muassa Pelastusarmeijaa, Kaupunkilähetystä ja etsivää nuorisotyötä. Nykyisin löytyy jo kehitettyjä etsivän ja osallistavan vanhustyön malleja, joista esittelen tässä muutamia.

IkäArvokas-hanke

Hanke toteutettiin vuosina 2014–2016 vuoden 2013 yhteisvastuukeräyksen tuotoilla. Hankkeessa mukana oli kuusi pilottiseurakuntaa Savosta ja Varsinais-Suomesta. Diakoniatyön, ikäihmisten ja eri toimijoiden yhteistyöllä kehitettiin etsivää ja osallistavaa vanhustyötä sekä käytettyjä työmenetelmiä. Hankkeen päämääränä oli vähentää ikääntyneiden syrjäytymistä ja yksinäisyyttä sekä edistää elämänhallintaa. Lähtökohtana oli voimavaralähtöisyys. Tavoitteena oli kehittää ja etsiä erilaisia menetelmiä syrjäytyneiden ikäihmisten tavoittamiseksi sekä ohjata heitä tuen ja palveluiden piiriin. Toimintaan kuului myös vertaistoiminnan kehittäminen ja vapaaehtoisten kouluttaminen. (Myllymäki & Huuhka 2017, 4.)

Yhtenä etsivän työn menetelmänä kehitettiin yhteydenottokortti, joka liittyi Hoksauta minut -toimintamalliin. Kortin ajatuksena oli, että ikäihmisten arjessa olevat ihmiset, esimerkkinä läheiset, kotihoidon työntekijät, apteekin henkilökunta tai taksinkuljettajat, voivat antaa kohtaamalleen ikäihmiselle yhteydenottokortin. Sen avulla henkilö voi itse ottaa yhteyttä seurakuntaan niin halutessaan. Hankkeen aikana tavoitetut ikäihmiset olivat todella yksinäisiä ja eristäytyneitä. Kotikäyntien avulla saavutettiin hyviä tuloksia ja kortin lähettäminen oli koettu helpoksi yhteydenottotavaksi. (Myllymäki & Huuhka 2017, 8.)

Löytävä vanhustyö

Turussa on toteutettu etsivää vanhustyötä löytävän työn mallilla. Työstä vastaa Fingerroosin säätiö. Toimintamallin avulla tavoitetaan kotona asuvia vaikeassa elämäntilanteessa eläviä ikäihmisiä. Löytävän työn tavoitteena on edistää kotona selviytymistä, ja sen avulla autetaan yksinäisiä, turvattomia ja päihde- tai mielen-terveysongelmista kärsiviä ikäihmisiä. Käytettyjä työmenetelmiä kotikäyntien lisäksi ovat yksilöllinen tuki ja ohjaus. Työntekijöinä toimivat koulutetut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa. (Halla ym. 2015, 3.)

Hyödynnä Löytävä vanhustyö -esitteessä (2017) on esitelty toimintamallin eteneminen seuraavasti:

1. ikäihmisen tavoittaminen ja yhteys löytävään työhön, avuksi on kehitetty yhteydenottolomake
2. kohtaaminen ja luottamuksen rakentaminen
3. elämäntilanteen kartoittaminen ja avuntarpeen selvittäminen
4. tukitoimien ja palvelujen suunnittelu sekä ohjaaminen tarvittavien palvelujen piiriin
5. tilanteen seuranta: tukitoimien jatkaminen tai yhteistyön päättäminen

Etsivän vanhustyön toimintamalli

Sininauhaliiton lähipalveluiden kehittämishankkeessa vuosina 2011–2013 kehitettiin etsivän vanhustyön toimintamalli yhteistyössä diakoniatoinen kanssa. Mukana olivat Maaninka, Nilsiä, Siilinjärvi ja Suonenjoki. Tavoitteena mallissa on vahvistaa etsivää ja yhteisöllistä työtä niiden ikäihmisten keskuudessa, joiden fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä taloudellinen hyvinvointi ovat heikentyneet ja sosiaaliset suhteet kaventuneet. Heille järjestetään vapaaehtoistoimijoita tueksi ja avuksi. Lisäksi heitä ohjataan, neuvotaan ja avustetaan palvelujen saannissa. Keskeisiä toimijoita ovat evankelisluterilaisen seurakunnan diakoniatomi, vapaaehtoistyöntekijät, kansalaiset ja julkinen sektori. (Pitkänen s.a., 2, 4.)

Etsivää vanhustyötä tehdään kartoittavien kotikäyntien avulla. Valitulle ryhmälle lähetetään etukäteen postitse tiedote. Käyntien yhteydessä diakoniatyöntekijä ja vapaaehtoistyöntekijä haastattelevat vanhusta ja käyttävät apuna tätä tarkoitusta varten laadittua kyselylomaketta. Tavoitteena on selvittää haastateltavien lähipalveluiden saatavuutta, tarpeita ja toiveita. Haastattelujen jälkeen kartoitetaan jatkotoimenpiteiden tarve. Tuloksista tiedottamista erityisesti kuntatasolle pidetään tärkeänä. Näin on mahdollista vähentää eriarvoistumista, lähipalvelujen katoamista ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä. (Pitkänen s.a., 5, 7.)

6 KEHITTÄMISEN SUUNTIA DIAKONIATYÖSSÄ

Tulevaisuudessa on kirkon vanhustyössä tärkeää tehdä työtä vanhusten parissa tehtävän työn arvostuksen nostamiseksi. Erityisesti huomio on kiinnitettävä syrjäytymisriskissä oleviin vanhuksiin. Näin ollen vanhusdiakoniarooli korostuu entisestään ja sen tuleekin kohdentua erityisesti diakoniatyön tarpeessa oleviin vanhuksiin. Etsivän vanhustyön tulee olla oleellinen osa kirkon vanhustyötä. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 4, 12, 18.) Myös Rättyän tutkimuksessa (2009, 117) diakoniatyöntekijät näkivät tärkeänä etsivän vanhustyön lisäämisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Tutkimuksessaan Rättyä (2009) tuo hyvin esiin diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä ja ajatuksia työn kehittämistä. He kokivat yksilötyön tärkeäksi ja halusivat lisätä sen osuutta työssään sekä parantaa sen laatua. Kehittämiskohteiksi he nostivat vastaanottoiminnan ja kotikäyntityön. Ajan puute näkyi kotikäyntityössä ja kotikäyntejä tehtiin diakoniatyöntekijöiden mielestä liian vähän, eikä niitä suunniteltu riittävästi. Sielunhoidolliset kotikäynnit nähtiin erityisen tärkeinä. Tulevaisuuden diakoniatyössä yhtenä merkittävänä haasteena nähtiin vanhustyön kehittäminen. (Rättyä 2009, 118.) Sariola (2008, 72) korostaa seurakunnan vanhustyössä myös tarvetta kotikäyntityön kehittämiseen.

On tärkeää, että seurakunnalla on selkeä kuva kotikunnan vanhustyön sisällöstä. Tämän mahdollistaa seurakunnan henkilökohtainen yhteys kuntaan ja järjestöjen vanhustyöntekijöihin. Henkilökohtaiset tapaamiset auttavat myös paremmin luomaan keskinäistä luottamusta. (Sariola 2008, 72.) Kirkon vanhustyön strategiassa (2015, 4, 7) todetaan myös, että seurakunnan vanhustyön tulee olla osa vanhushuollon palvelurakennetta ja toimia siinä aktiivisena yhteistyökumppanina. Vanhustyön toimijoilta vaaditaan nykyistä laajempaa ja parempaa yhteistyötä vanhusten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Rättyän tutkimuksessa (2009, 116) diakoniatyöntekijät myös kokivat välttämättömänä entistä tiiviimmän ja tehostetumman yhteistyön kunnan ja järjestöjen kanssa.

Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijät halusivat kehittää nykyistä vanhustyön toimintaa juuri etsivässä työssä. Toiminnan kehittäminen voikin olla nykyisten toimintamallien hiomista, syventämistä ja muokkaamista tai uusien ratkaisu- ja toimintamallien rakentamista (Helosvuori ym. 2002, 190). Vanhuksille järjestetty kysely tai haastattelu on hyvä keino tavoittaa alueen vanhuksia ja saada tietoa siitä, mitä he toivovat ja kokevat tarvitsevansa seurakunnalta (Havukainen ym. 2010, 11).

Rättyän (2009) tutkimuksen tulosten mukaan yhteisvastuun lisääminen, työmuotojen ja työmenetelmien kehittäminen sekä tuen saaminen kehittämistyölle olivat keskeisiä asioita diakoniatyön kehittämisessä. Kirkon vanhustyön strategiassa (2015) mainitaan yhtenä kehittämistavoitteena diakonisen vanhustyön selkeyttäminen. Strategiassa on lueteltu monia toimenpiteitä tavoitteisiin pääsemiseksi, joista nostan nyt ne toimenpiteet, joita tämän opinnäytetyön aihe mielestäni tukee:

- seurakunnan työntekijät kehittävät ennaltaehkäisevää työtä ja kotikäyntityötä
- seurakunnat kehittävät vanhustyöhön toimivia työkäytäntöjä
- seurakunnat kehittävät yhteis- ja verkostotyötä kuntien, järjestöjen ja yksityisten tahojen kanssa.

Raitarannan (2017, 10) mukaan tulevaisuudessa painottuu yhä enemmän asiakaskeskeiset ja moniammatilliset työtavat. Työtä tehdään entistä enemmän kodeissa, työ on liikkuvaa ja matalan kynnyksen toimintaa. Verkostotyö korostuu. Yhteiskunnan tulevat muutokset vaativat myös diakoniatyössä toimintatapojen uudelleen arviointia. Esimerkiksi vastaanottojen kautta ei tavoiteta heitä, jotka eivät kykene olemaan aktiivisia avun hakijoita. Etsivässä työtavassa vaaditaankin rohkeutta uusien ovien avaamiseen, näkemään ja kuulemaan hätä sekä otta-
maan puheeksi. Työn kehittäminen vaatiikin työntekijöiltä rohkeutta arvioida nykyisiä työtapoja ja työn kohdistumista eniten apua tarvitseviin. (Thitz 2017, 37.)

Mahdollinen maakuntamalli katkaisee todennäköisesti vuosisatoja vanhan yhteistyösuhteen kuntien ja seurakuntien välillä. Diakoniatyön erilaisuuteen eri seurakunnissa on ollut vaikuttamassa työnjako kuntien ja seurakuntien välillä. Kirkolla ei ole maakuntatason hallintoa ja hiippakunnat toimivat eri maakuntien alueella.

Näin maakunnalla ei ole luontevaa yhteistyökumppania kirkossa palveluiden järjestämistä ajatellen. Jos kuitenkin henkilöt ja toimipaikat pysyvät melko samoina, voi epävirallisissa yhteistyökuvioissa muutokset olla vähäisempiä. (Hiilamo 2017, 7.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa etsin vastausta seuraaviin kysymyksiin:

Millainen toimintamalli palvelee Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijöitä etsivässä vanhustyössä?

Millaista verkostoitumista diakoniatyön etsivässä vanhustyössä on syytä kehittää?

7.2 Toimintaympäristö ja toimijat

Haminan evankelisluterilaiseen seurakuntaan kuuluvat Haminan kaupunki sekä Virolahden ja Miehikkälän kunnat. Aiemmin seurakunnat olivat erillisiä, mutta yhdistyivät vuoden 2011 alussa Haminan seurakunnaksi. Jäseniä seurakunnalla on noin kaksikymmentätuhatta, määrä on viime vuosien aikana vähentynyt. Jäsenmäärän laskuun ovat vaikuttaneet kirkosta eroaminen, kastettujen määrä sekä alueen muuttotappio. Haminan seurakunnan strategiassa mainitaan arvoiksi välittäminen, ekologinen tietoisuus, inhimillisyys, ilo, yhteyden arvostaminen ja armon esillä pitäminen vaativassa maailmassa. (Haminan seurakunta; Haminan seurakunnan sekä Miehikkälän ja Virolahden kappeliseurakuntien strategia vuosille 2016–2020.)

Diakonian viranhaltijoita eli diakoniatyöntekijöitä on Haminan seurakunnassa kuusi, heistä yksi toimii johtavana diakoniatyöntekijänä. Lisäksi yhden papin työalana on diakoniatyö. Vuonna 2017 eläköitymisen yhteydessä yksi diakonian viroista väheni ja yksi muutettiin johtavan diakonian viraksi. Näin diakoniatyössä resurssit vähenivät. Höferin (2018) mukaan tämä näkyy esimerkiksi vastaanottotoiminnan supistamisena ja kotikäyntien vähenemisenä. Työalavastuita on myös

uudistettu ja töitä on yhdistelty. Kuvassa 1 on esitetty diakoniatyöntekijöiden vastualueet, jotka ovat päihde- ja mielenterveystyö, yhteiskunnallinen työ ja kriminaalityö, kehitysvammaistyö, vanhustyö ja omaishoito, vapaaehtoistyö ja yhteisvastuukeräys sekä diakoninen perhetyö ja tiedotus (Haminan seurakunta). Vastuualueista huolimatta kaikki diakoniatyöntekijät tekevät yleistä diakoniatyötä, johon kuuluvat vastaanotto- ja kotikäyntityö. Toiminta diakoniatyössä on monimuotoista. Siihen kuuluvat muun muassa koti- ja laitospäiväkäynnit, vastaanotto- ja kotikäyntitoiminta, vapaaehtoistyö, retket, kirkkomatkat, kyytikerho, kansainvälinen diakonia, taloudellinen avustaminen, ruoka-apu, neuvonta, hartaudet, sururyhmät, kerhot ja leirit.

Kuva 1. Diakoniatyöntekijöiden vastualueet Haminan seurakunnassa

Haminan diakoniatyössä on kotikäyntityössä vahva perinne. Vielä 1990-luvulla kotikäynnit olivat pääasiallisin työmuoto. Varsinkin maalla asuvat vanhuksot odottivat diakonissan kotikäyntiä. Useasti käynnit ovat olleet yksinäisten vanhusten tervehdyskäyntejä, leskien tukemista, asiakkaan verenpaineen mittaamista ja ohjattu terveydellisissä asioissa. Asiakkaat arvostavatkin juuri sitä, että diakoniatyöntekijällä on heille aikaa. Kotikäyntitoiminta tuli seurakunnan toimintasuunnitelmaan diakoniatyön kehittämisalueeksi, koska sen kehittäminen koettiin edelleen

tärkeäksi ja palvelujen ulkopuolelle jääneitä vanhuksia halutaan löytää. Kotikäyntityö koetaan tärkeäksi, koska siinä ihmisen kohtaaminen on kokonaisvaltaista. Kotikäyntityöstä diakoniatyöntekijät ovat saaneet myös hyvää palautetta asiakailta sekä yhteistyökumppaneilta. (Höfer 2018.)

Valtakunnallinen suuntaus on, että vanhuksia tuetaan kodeissa mahdollisimman pitkään ja kodeissa asuu yhä huonokuntoisempia vanhuksia. Diakonia haluaa myös olla näitä ihmisiä tukemassa parempaan hyvinvointiin. Kotihoidolla ja diakoniatyöllä on yhteisiä asiakkaita, jolloin jonkin verran tehdään yhteistyötä. Näissä tilanteissa yhteistyön halutaan lisääntyvän. Kotihoidon työntekijöiden määrän lisääntyminen on vaikuttanut siihen, että suurin osa kotihoidon työntekijöistä on diakoniatyöntekijöille tuntemattomia. Yhteistyön lisääntyessä myös tunnettavuus lisääntyi puolin ja toisin. (Höfer 2018.)

7.3 Laadullinen kehittämistutkimus

Opinnäytetyössäni on laadullinen tutkimusote. Laadullisesta tutkimuksesta voidaan myös käyttää sanoja ”kvalitatiivinen”, ”pehmeä”, ”ymmärtävä” ja ”ihmistutkimus” (Tuomi & Sarajarvi 2009, 23). Vilkan (2009, 98) mukaan tutkimuksessa merkitykset voivat liittyä kokemuksiin tai käsityksiin, eikä tarkoitus ole löytää totuutta vaan kuvata kohderyhmän koettua todellisuutta. Tällöin tutkijan tekemät tulokset perustuvat kohderyhmän kokemuksiin, jotka tässä tutkimuksessa tulevat esiin diakoniatyöntekijöiden keskusteluissa. Kehittämisen lähtökohtana ovat heidän omat kokemuksensa, jolloin koettu todellisuus tulee oikein kuvatuksi.

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä korostuvat Vilkan (2009, 99) mukaan kolme näkökulmaa tutkimuskohteeseen. Nämä ovat konteksti, ilmiön intentio ja prosessi:

- **Konteksti:** Tutkija ottaa selvää ja kuvaa tekstissään, millaisiin sosiaaliin, kulttuurisiin, historiallisiin ja ammatillisiin yhteyksiin tutkittava asia tai ilmiö liittyy. Tutkija myös kuvaa, millainen on tutkimustilanne, jossa tutkimusaineisto kerättiin.
- **Intentio:** Tutkija tarkkailee tutkimustilanteessa, millaisia motiiveja tai tarkoitusperiä tutkittavan ilmaisuun tai tekemiseen liittyy.

- Prosessi: Aikataulun ja tutkimusaineiston tuotantoedellytysten suhde tutkijan tutkittavaa asiaa koskevaan ymmärtämiseen. Tutkimusaikataululla on merkitystä siihen, miten syvälle tutkittavassa asiassa tai ilmiössä tutkijan on mahdollista päästä.

Tutkijan olisi hyvä tuntea tutkimuksen kohderyhmä ja sen kulttuuri, sillä kokemukset ovat tilannekohtaisia (Vilkkä 2009, 109). Diakoniatyön sisältö ja diakoniatyöntekijän työ ovat itselleni tuttuja vain tiedon kautta, ei kokemuksen. Kuitenkin ikäihmiset ja kotikäyntityö ovat tuttua oman työni kautta. Minun olikin tärkeää perehtyä lähteisiin ja teoriaan, jolla vahvistin kohderyhmän ja sen tekemän työn tunte-
musta. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 66) mukaan tutkittava ilmiö hahmottuu tutkijalle hänen perehtyessään aiheen teoriaan ja tutkimustietoon. Tällä keinolla myös oma tietouteni diakoniatyöstä syveni. Ilmiön syvällinen ymmärtäminen on myös Kanasen (2012, 30) mukaan tärkeää. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus kuvata ilmiötä, ymmärtää ja antaa siitä mielekäs tulkinta. Omassa opinnäytetyössäni olen tietoisesti yrittänyt tuoda näkyviin tietynlaista ”pehmeyttä” niin sisältöön kuin raportin ulkoasuun kuvastaen käsiteltyä aihealuetta, diakoniatyötä.

Selvitettyäni toimintatutkimuksen ja kehittämistutkimuksen eroja päädyin siihen, että kyseessä on kehittämistutkimus. Näiden kahden tutkimustyyppin välinen ero on erittäin pieni, joten jouduin perehtymään asiaan. Kanasen (2012, 41) mukaan ero liittyy tutkijan rooliin. Toimintatutkimuksessa tutkija on mukana kehittämiskohteen toiminnassa, jolloin toiminta, tutkimus ja muutos ovat samanaikaista. Toimintatutkimuksen kohteena on yleensä ryhmän toiminta. Toimintatutkimus edellyttää myös tutkijan mukana oloa toiminnassa, jolloin tutkija itse testaa ratkaisun toimivuutta. Itse en ole mukana diakoniatyön käytännön työssä toteuttamassa ja testaamassa luotua toimintamallia. Olen mukana ainoastaan kehittämisvaiheessa. Tämä tieto selkeytti valintaani. Kehittämistutkimuksen kohde on usein ilmiö, kuten palvelu, prosessi ja toiminto. Omassa tutkimuksessani kehitetään myös prosessia toimintamallin muodossa.

Kehittämistyön taustalla on muutostarve, suunta parempaan. Käytännössä kehittämistutkimuksessa muutos tarkoittaa ongelman poistamista tai parantunutta olo-tilaa, tulokset koskevat yksittäistapauksia. (Kananen 2012, 43.) Oman opinnäyte-

työni taustalla oli diakoniatyöntekijöiden kokema kehittämisen tarve kotikäyntitoiminnan sisällössä ja samalla uuden toimintamallin kehittämisen tarve etsivään vanhustyöhön Haminan seurakunnassa. Haluttiin siis parannusta ja selkeyttä käytännön toimintaan. Kehittämistutkimuksessa tuotetaan juuri käytännössä toimivia ratkaisuja (Kananen 2012, 42).

Tulokset voivat olla myös sellaisia, että niitä voidaan hyödyntää laajemminkin. Tässä tutkimuksessa oli ajatuksena, että kehitettyä toimintamallia olisi mahdollista ottaa käyttöön myös muissa seurakunnissa. Levittäminen ja dokumentaatio ovatkin niitä tieteen keinoja, joilla tehdään tuloksista käytännön työelämää hyödyntäviä menetelmiä ja malleja (Kananen 2012, 44).

Kehittämistutkimukseen sisältyy kaksi prosessia: kehittämistyö (uusi toimintamalli) ja tutkimus (opinnäytetyö). Kehitettävä kohde vaikuttaa tutkimusprosessiin ja -menetelmiin. Kehittämistutkimukseen kuuluu myös kehitetyn mallin testaaminen käytännössä, jotta voidaan todeta sen toimivuus sekä tehdä arviointia. Omassa tutkimuksessani kehitettyä toimintamallia ei pystytä tutkimuksen aikarajoissa testaamaan. Siksi arviointi tehdään kehittämisprosessista, jossa kehittämiseen osallistuneet diakoniatyöntekijät arvoivat prosessin tuloksena syntynyttä muutosta. Näin tuodaan esiin myös työn tutkimuksellisuus (ks. Kananen 2012, 46).

7.4 Tiedonkeruumenetelmät

Olen koonnut tähän keskeiset tiedonkeruumenetelmät, mutta niiden käyttöä ja prosessia selostan tarkemmin seuraavassa pääluvussa.

Kehittämispajat

Kanasen (2012, 93) mukaan tiedonkeruumenetelmät riippuvat tutkittavasta aiheesta ja sen ominaisuuksista. Koska omassa tutkimuksessani korostui diakoniatyöntekijöiden yhdessä kehittäminen, oli kehittämispajat tähän tarkoitukseen sopeva menetelmä. Tästä sain idean ohjaavalta opettajaltani. Se olikin hyvä keino

kohderyhmän osallistamiseen ja ideoiden tuottamiseen. Suunnitelmana oli toteuttaa kaksi kehittämispajaa, mutta prosessin aikana huomattiin, että tarvittiin vielä kolmas. Tapasimme loka- ja marraskuussa 2017 sekä tammikuussa 2018. Yhteensä niihin käytettiin aikaa noin yhdeksän tuntia. Kehittämispajat antoivat loistavan mahdollisuuden vuoropuhelulle ja mielipiteiden sekä kokemusten esiin tuomiselle. Asioita pystyttiin pohtimaan eri näkökulmista. Työkaluina käytin keskustelujen nauhoittamista, SWOT-analyysiä sekä fläppi-työkalulle asioiden kirjoittamista, joista otin myös kuvat.

Osallistuva havainnointi

Toisena menetelmänä tiedon keräämisessä käytin tietyn piirtein osallistuvaa havainnointia. Kanasen (2012, 95) mukaan tästä menetelmästä on kyse silloin, kun tutkija on fyysisesti läsnä tutkimustilanteessa. Tutkija on myös vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, jonka avulla hän voi tehdä päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä (Vilka 2009, 120). Pääpainoni ei kuitenkaan ollut tutkia ihmisiä, vaan enemmänkin heidän käyttäytymistään ryhmän toiminnassa sekä keskustelujen etenemistä. Tämän menetelmän etuna oli, että pääsin paremmin kiinni tutkittavaan ilmiöön ilman työyhteisön jäsenyyttä. Koin olevani vahvasti mukana kehittämisen ytimessä. Vilkan (2009, 120) mukaan myös miksi-kysymyksiin vastaamiseen tutkija tarvitsee muunlaisen tutkimusaineiston yhdistämistä havaintoaineistoon. Tässä tutkimuksessa käytin fläpeille kirjoitettuja tekstejä havaintoaineiston tukena. Jokaisen kehittämispajan jälkeen jo pelkällä läsnäololla tiesin, mitä olimme saaneet aikaan. Tämä helpotti myös aineiston analysointia huomattavasti. Voisi sanoa, että olin kehittämiseen osallistuva tutkija. Tärkein tutkimusaineisto koostui kuitenkin nauhoitetuista keskusteluista.

MSC-arviointimalli

Arviointia on mahdollista tehdä suhteessa alkutilanteeseen ja tavoitteeseen. Löytäessäni arviointimallin vaihtoehdoksi MSC-mallin, tiesin heti haluavani käyttää sitä. Kyseessä on narratiivinen tekniikka, jossa MSC tulee sanoista *most significant change*. Siinä kehittämiseen osallistuneet arvioivat toteutunutta muutosta. Mallissa on tarkoitus hyödyntää prosessiin osallistuneiden kokemuksia tarinan

muodossa. Ajatus tarinoista herätti kiinnostukseni mallin käyttöön. Osallistujilta kerätään kertomuksia ja kuvauksia niistä muutoksista, jotka he kokivat merkittävimmiksi prosessin aikana. Tarinoista on tarkoitus ilmetä muutos, mistä muutos johtui, miksi se oli merkittävä, milloin se tapahtui ja ketkä olivat mukana. (Kananen 2012, 82.)

Tein muutoksia niin, että jätin kaksi viimeistä kohtaa pois ja lisäsin yhden uuden. Näin sain tarinoista omaa tutkimustani palvelevat. Käytin myös valmiita lauseiden alkuja, jotta paremmin saisin vastaukset hakemiini asioihin. Diakoniatyöntekijät vastasivat arvioinnissa seuraaviin kohtiin:

1. Mielestäni merkittävin muutos kehittämisprosessissa oli...
2. Pidän muutosta merkittävänä, koska...
3. Muutos johtui siitä, että...
4. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena...

Lähetin sähköpostin liitteenä arviointilomakkeen (liite 1) diakoniatyöntekijöille. He palauttivat sen määräaikaan mennessä kirjekuussa johtavalle diakoniatyöntekijälle diakoniatoimistolle, josta kävin ne noutamassa. Näin ne pysyivät nimettöminä. Arviointimalli osoittautui erittäin hyväksi menetelmän valinnaksi. Arvioinnin tulokset olen esittänyt luvussa 10.

7.5 Aineiston analyysi

Analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisältöanalyysiä, koska kehittämisen tulokset nousevat suoraan aineistosta. Vilka (2009, 140) mainitsee sisällyksenalyysin laadullisen tutkimusmenetelmän metodina, jonka avulla tutkija etsii merkityssuhteita ja -kokonaisuuksia. Tieto esitetään sanallisina tulkintoina, jotka olen esittänyt seuraavassa luvussa kehittämisprosessin kulkuna.

Havaintoaineistoni koostui nauhoitetuista keskusteluista, jotka purin tekstiksi litteroinnin avulla. Kirjoitettua tekstiä tuli 45 sivua. Litterointi tarkoittaa nauhoituksen kirjoittamista kirjalliseen muotoon, jolloin mahdollistuu erilaisten analyysimenetelmien käyttäminen. Tutkija ei välttämättä litterointia tehdessään tiedä, mitä kaikkea hän aineista tarvitsee. Mahdollisesti hän tietää tämän vasta lopussa. (Kana-

nen 2012, 109.) Juuri tämän takia käytin melko sanatarkkaa litterointia. En kuitenkaan tarvinnut tietoja äänenpainoista ja eleistä, joten niitä en merkinnyt tekstiin. Halusin käyttää diakoniatyöntekijöiden sanatarkkoja puheenvuoroja esimerkkeinä prosessin kulkua kuvatessani, siksi litteroin tekstin sanatarkasti. Keskusteluun osallistuneiden puheenvuorot erittelin etunimen kirjaimella.

Käsittelin kirjoitetun aineiston kehittämispaja kerrallaan. Kuvat fläppitauluille kirjoitetuista otsikoista ja asioista olivat tukena aihealueiden jäsentelyssä. Erottelin kirjoitetun tekstin ensin asiakokonaisuuksiin eli tein segmentointia, ja sen jälkeen etsin keskusteluista ne asiat, joilla kyseisiin fläppitauluteksteihin oli päädytty, merkitsin nämä tekstiin erilaisilla väreillä. En käyttänyt erikseen aineiston taulukointia, koska fläppitaulujen kuvat ohjasivat pääkohtien etsinnässä. Keskusteluissa siirryttiin myös melko selkeästi aihealueesta seuraavaan. Kehittämispajoissa aiheet etenivät myös tietyssä järjestyksessä, joka selkeytti ja helpotti analysointia. Aineistosta tekemäni tulkinnat olen kuvannut luvuissa 8 ja 9.

8 KEHITTÄMISPROSESSIN KULKU

Tutkimukseni lähestymistavaksi valitsin osallistavan kehittämistyön, jossa konkreettisena menetelmänä käytin kehittämispajoja. Prosessi koostui kolmesta diakoniatyön tiloissa järjestetystä kehittämispajasta. Kohderyhmänä olivat kuusi diakoniatyöntekijää. Pääpaino oli yhteisellä kehittämishäällä ja diakoniatyöntekijöiden sitouttamisella mahdolliseen muutokseen. Sitoutuminen onkin varmempaa työntekijän osallistuessa muutokseen ja sen kehittämiseen (Kananen 2012, 85).

Alussa teimme johtavan diakoniatyöntekijän kanssa roolijakoa. Pyysin häntä olemaan keskusteluiden ohjaajana, koska hänellä oli vahva käytännön tuntemus aiheeseen, joka itseltäni taas puuttui. Oma roolini korostui teemojen käsittelyssä, yhteenvetojen tekemisessä kehittämispajojen alussa, tukimateriaalin hankinnassa sekä vahvistuksen antajana keskusteluissa. Kananen (2012, 87) mukaan ongelman ratkaisun onnistuminen vaatii toimijoilta ja tutkijalta oikeaa asennoitumista ja sitoutumista kehittämiseen. Prosessien hallinta on juuri toimijoilla ja tutkija auttaa ratkaisujen löytämisessä. Näin oli myös tässä kehittämistyössä.

8.1 Kotikäyntityön nykytilanteen kartoitus

Ensimmäinen kehittämispaja pidettiin 2.10.2017, jossa kuudesta diakoniatyöntekijästä paikalla oli viisi. Tavoitteeksi olin asettanut nykyisen etsivän työn toimintamallin mallintamisen ja kotikäyntityöhön tehdyn kyselylomakkeen muokkaamisen toimivammaksi. Jotta etsivää mallia voisi kehittää, minun oli hyvä tietää myös nykytilanne etsivässä työssä. Aiheen taustoihin tutustuessani selvisi myös, että kyselylomake ei ollut täysin toimiva kyselyhaastatteluja tehtäessä.

Materiaalina minulla olivat jaettavaksi kotikäyntityön kyselylomake, etsivän vanhustyön toimintamalli -esite ja Löytävä vanhustyö -esite. SWOT-lomakkeet oli tarkoitus jakaa kehittämispajan lopuksi, koska välitehtäväksi diakoniatyöntekijöille olin suunnitellut SWOT-analyysin teon yhteistyön toimivuudesta kuntatoimijoiden kanssa. Kehittämispajassa nousi selkeästi esiin neljä teemaa, joissa käsiteltiin kotikäyntityön tarpeita ja syitä, nykyistä etsivän vanhustyön tilannetta sekä kotikäyntityön vahvuuksia ja heikkouksia. Seuraavaksi esitän näistä yhteenvedot.

8.1.1 Kotikäyntityöhön liittyvät tarpeet

Ensimmäiseksi osallistujat miettivät kotikäyntityön taustalla olevia tarpeita. Apuna käytettiin tarve-kortteja (kuva 2), joista jokaisen tehtävänä oli valita kaksi kotikäyntityön taustalta nousevaa tarvetta. Valinnat piti myös perustella. Kirjoitin valitut sanat ylös fläppi-työkalulle.

Kuva 2. Käytetyt tarve-kortit

Diakoniatyöntekijät valitsivat tarpeiksi tuen, vahvistuksen, hienotunteisuuden, yhteistyön, ymmärryksen, toivon, mukaan ottamisen, kiitollisuuden, luottamuksen ja kannustavan haasteellisuuden. Taulukossa 1 on koottuna diakoniatyöntekijöiden valitsemat tarpeet ja niille perustelut.

Taulukko 1. Diakoniatyöntekijöiden valitsemat tarpeet ja niiden perustelut

KOTIKÄYNTITYÖN TARPEITA	PERUSTELU VALINNALLE
TUKI	<i>Ihminen on sellases elämäntilantees, et se ei niinku pääse siitä eteenpäin ilman ulkopuolista tukea.</i>
VAHVISTUS	<i>On vaikka suruu ja elämäntilanne muuttunut paljon niin vahvistaa sitä ja niitä jäljelle jääneitä ja sitä elämää, että miten se jatkuu eteenpäin.</i>
HIENOTUNTEISUUS	<i>Ihmisillä on aika lailla arkoja asioita ja kun mennään toisen kotiin, jotenkin huomioida se ympäristö ja ihminen ja hänen elämäntilanteensa ja myöskin se, että ollaan arkojen asioiden äärellä.</i>
YHTEISTYÖ JA YMMÄRRYS	<i>Lähinnä muiden viranomaisien kanssa ja otan myös tän ymmärryksen, kun aina ei tule ymmärretyksikään ja tarvii sitä verkostoo jotenkii.</i>
TOIVO	<i>Mie ajattelen, että yks mulle kotikäyntiaiheen syy on, et jos ihminen on hirveen epätoivonen, et sielt nousee semmonen toivon tarve, ni meidän tehtävä diakonias, on tuoda sitä toivoo erilaisin keinoin sen ihmisen elämään.</i>
MUKAAN OTTAMINEN	<i>Joskus tuntuu, että ihmiset on tipahtanu elämän ulkopuolelle jollakin tavalla ja kotikäynnin kauttakkin voi yrittää ihmistä vetää mukaan takas.</i>
KIITOLLISUUS	<i>Se heijastuu myös siitä, et kun ihmisii kohtaa, et ne on äärettömän kiitollisii siitä käynnistä, että se heitä jotenkin vahvistaa. Ne on kiitollisii siitä tai ne kokee sen niin hyvänä, että heihin on otettu yhteyttä.</i>
LUOTTAMUS	<i>Meihin luotetaan, seurakunnan työntekijät ovat luotettavia ja sitä pidetään vähän niinku itsestään selvyytenäkin, mutta että sitä ei pitäis myöskään rikkoo.</i>
YMMÄRRYS	<i>Että ihminen jotenkii tulee kokonaisvaltaisesti kohdatuksi, ni just sitä ymmärrystä ja kuullaan kuuntelevalla korvalla.</i>

KANNUSTAVA HAASTEELLISUUS

Asiakkaita vähä pitää lykkii eteenpäin, et niille pitää niinku itte velvottaa, ettei voi tehdä puolest, velvottaa omast elämäst vastuuta, lähteä kannustamaan ja haastamaan niitä.

Seuraavaksi piti valita, mikä edellä mainituista tarpeista kutsuu eniten kotikäynti-työhön. Neljä valitsi toivon ja yksi hienotunteisuuden. Yhteenvetona oli, että vaikka diakoniatyöntekijöillä on hyvin erilaisia kotikäyntiasiakkaita, niin heistä löytyy myös yhteisiä tekijöitä. He tarvitsevat hienotunteisuutta ja toivon kokemista. Diakoniatyöntekijöillä on toivon antamisen näkökulma työssään, joka liittyy myös kristilliseen perusajatukseen.

8.1.2 Kotikäyntien ja niiden päättymisen syytä

Jokainen diakoniatyöntekijä tekee kotikäyntejä omalla tyylillään ja persoonallaan. Toisien luona käydään harvemmin, toisien useammin, joidenkin luona käydään muutaman kerran ja jotkut säilyvät diakoniatyöntekijällä usean vuoden ajan. Pyyntöjä tulee esimerkiksi omaisilta, asiakkailta itseltään, terveysasemalta, psykologilta, vanhustyön palveluohjaajilta, kotihoidosta ja psykiatrian puolelta. Kun pyyntö kotikäynnille tulee, sinne mennään aina ainakin kerran. Tältä pohjalta mietintään tuli, millä perusteella diakoniatyöntekijä arvioi käyntien tarpeellisuuden ja jatkumisen. Keskustelussa nousi esiin yksinäisyys, omaishoidon tukeminen, turvallisuus, tarve asioiden selvittelyyn, taloudellinen tilanne, ihmissuhteet ja syrjäytyminen (taulukko 2, s. 38). Harvemmassa ovat ne asiakkaat, joilla on selkeästi kotikäynnin syynä hengellinen tarve. Hengellisyyden puheeksi ottaminen ei myöskään joka kotikäynnillä ole itsestään selvää:

Yks jota ollaan haluttu, että myö erotutaa vähän muista, niin on myös se, että olis niitä hengellisii tarpeita, mut ei mun kotikäyntiasiakkaille ole hirveän monella sitä tarvetta, saatetaan kyllä herran siunaus sanoa lopussa, mut että varsinainen tarve ei välttämättä olen hengellisten asioiden läpikäymisessä tai pohtimisessa.

Olen koettanut saada itelle sellasta rohkaisua siihen, että kun olis luontevaa ja hyvä tapa lopettaa se kotikäynti sillee, että vois vaikka hiljentyä pieneen rukoukseen, mut joskus kokee ittet niin araksi, että aattelee mitähän tää ihminen siit tykkää vai oottaako se sitä. Harvoin ne sitä itte ehkä sanoo, mut mie usein kysyn. Mut sit jos ei uskalla

sitä itte sanoo, nii sit jää ittelle vähä kaivertava tunne sen jälkeen. Sit kun on jolllee sanonu, ni ne onkin sanonu, et mie ihan ootinkii sitä.

Jonkinlainen tietoinen ajatus asiakkaalla kuitenkin varmasti on, kun kotikäynnille tulee diakoniatyöntekijä. Merkitystä on tietysti myös sillä, jos pyytjä on joku muu kuin asiakas itse. Hengellisyys on kuitenkin läsnä, kun kotikäynnin tekijä on diakoniatyöntekijä.

Onhan ihmisellä joku syy, miks se pyytää just diakoniatyöntekijän kotikäynnille. Olen ottanut sen puheeksi. Tavallaan annan sillä omalla puheellani luvan sille ihmiselle ottaa niitä asioita esille, jos niihin liittyy joku hengellinen aspekti. Näen hengellisyyden niin, että on lupa puhua myös vakaumuksellisistakin asioista.

Hengellisten asioiden puheeksi ottaminen vaatii usein myös sopivan hetken. Monelle asiakkaalle jo diakoniatyöntekijän läsnäolo on tärkeää ja merkityksellistä. Herkemmin hengelliset asiat tulevat esiin surussa ja kuolemaan liittyvien kysymysten äärellä. Jos asiakas toivoo kotiin ehtoollista, on diakoniatyöntekijä tiedon välittäjänä papille. Pohdintaa aiheutti myös se, miten asiakkaat näkevät diakoniatyöntekijät ja heidän roolinsa.

Seuraavaksi keskusteltiin tilanteista, jolloin kotikäyntejä ei jatketa (taulukko 2). Selkeäksi syyksi löytyi asiakkaan seurustelun tarve. Näissä tilanteissa on mahdollista järjestää asiakkaan luokse esimerkiksi vapaaehtoistyöntekijän käynnit. Kotikäynneille ei myöskään ole aina tarvetta, jos asiakas on terve ja pääsee itse liikkumaan. Aluksi on mahdollisuus myös harventaa käyntejä. Asiakas saattaa myös itse kokea, että ei halua käyntejä. Asiakkaan aggressiivisuus on myös este käyntien jatkumiselle. Käynnit päättyvät myös silloin, kun tavoitteeseen on päästy.

Taulukko 2. Syitä kotikäynneille ja niiden päättymiselle

SYITÄ KOTIKÄYNTTEIHIN	SYITÄ KOTIKÄYNTIEN PÄÄTTYMI- SEEN
<ul style="list-style-type: none"> • suru, yksinäisyys • turvattomuus • asioiden selvittelyn tarve • taloudelliset asiat • omaishoidon tukeminen • ihmissuhteet • syrjäytyminen • hengellinen tarve 	<ul style="list-style-type: none"> • seurustelun tarve • parantunut liikuntakyky • asiakas ei halua kotikäyntiä • työskentely ei etene • asiakkaan käyttäytyminen on este • tavoite on saavutettu

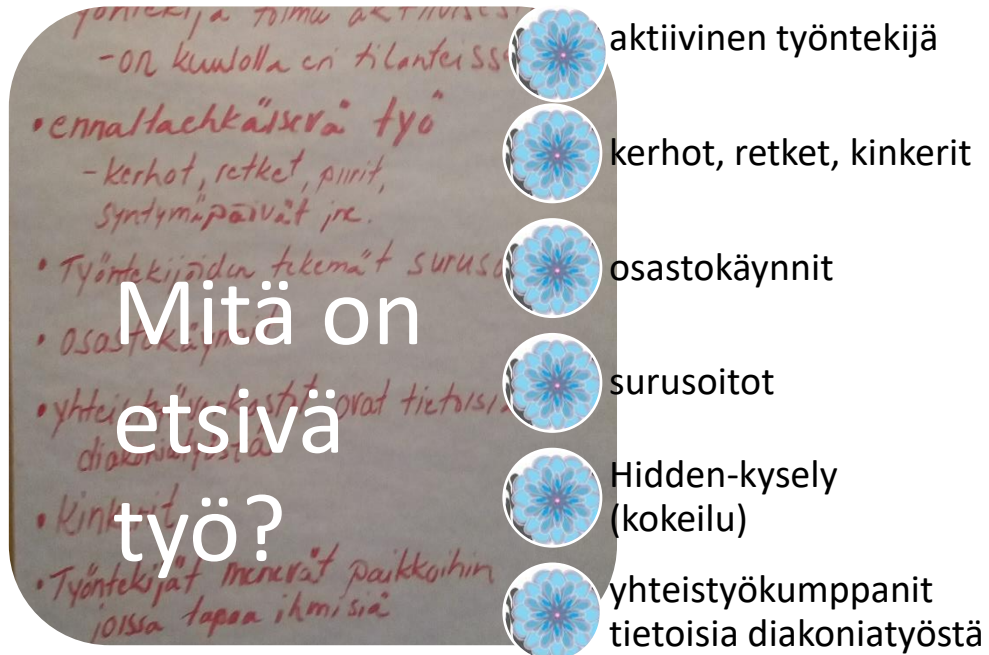
Käyntien lopettaminen ei aina ole selkeää. Kun asiakkaan tilanne alkaa selkeytyä voi käynnejä aluksi harventaa, ja lopettamisen jälkeen pitää tarvittaessa puhelimella yhteyttä. Asiakkaalle voi myös antaa käyntikortin ja pyytää häntä olemaan yhteydessä, kun tarvetta tulee. Näin mahdollistetaan yhteydenoton helppous ja siirretään vastuu asiakkaalle itselleen.

8.1.3 Etsivän vanhustyön sisältö

Etsivää vanhustyötä työntekijät miettivät siitä näkökulmasta, mitä se heille tarkoittaa ja mitä se heidän mielestään pitää sisällään. Kirjoitin asiat ylös fläppitaululle (kuvassa 3). Yleisesti se miellettiin niiden vanhusten etsimiseksi, jotka jäävät syystä tai toisesta muun avun ulkopuolelle. Keskustelua herätti nykypäivänä kotihoidon ja ulkopuolisten apujen hyvä saatavuus, joka todennäköisesti vähentää apujen ulkopuolelle jäävien osuutta. Kuitenkin ajoittain tulee unohdettuja ja vaikeuksissa olevia vanhuksia vastaan. He saattavat sinnitellä mahdollisimman pitkään yksin, eivät halua tai osaa ottaa yhteyttä ja ovat vailla tukiverkostoa.

Etsivänä työnä mainittiin seurakunnan tilaisuudet, kuten retket, syntymäpäivätillaisuudet ja kerhot. Lisäksi siihen katsottiin kuuluvan surusoitot leskeksi jääneille, kokeiluna tehty Hidden-haastattelu ja kinkerit. Diakoniatyöntekijät käyvät osastolla tapaamassa saattohoitopotilaita, jonka yhteydessä saattaa löytää myös muita vanhuksia. Yleisesti koettiin tärkeänä diakoniatyöntekijöiden jalkautuminen

paikkoihin ja tilaisuuksiin, joissa vanhuksia tapaa. Olisi myös tärkeää, että muut vanhuksia kohtaavat verkostot ovat tietoisia diakoniatyöstä ja sen työmuodoista. Näin vanhuksia tulisi löydettyksi ja ohjatuksi diakoniatyölle. Etsivässä vanhustyössä mainittiin ominaispiirteenä myös se, että diakoniatyöntekijä toimii aktiivisesti löytääkseen apua tarvitsevia vanhuksia. Varsinkin suunnitellusti toteutetussa toimintamallissa tämä piirre korostuu.

Kuva 3. Etsivän vanhustyön sisältö diakoniatyöntekijöiden kuvaamana

Seuraavaksi mietittiin kyselylomakkeen käyttöä uusien kotikäyntien sekä etsivän työn käynneillä. Samaa lomaketta voisi käyttää eri tilanteissa. Kyselylomakkeen käyttäminen herätti diakoniatyöntekijöissä erilaisia mielipiteitä. Sen koettiin tuovan jäämäkkyyttä toimintaan, mutta toisaalta sen käyttö koettiin myös vieraaksi. Diakoniatyöntekijän asennoitumisella uuteen toimintatapaan onkin suuri merkitys.

Keskustelua käytiin myös asioiden kirjaamisesta asiakasohjelmaan, siitä ei ollut mitään yleistä käytäntöä. Kirjaamisen avulla myös diakoniatyöntekijä voisi nähdä käyntien tavoitteellisuuden, mikä toisi myös jäämäkkyyttä kotikäynteihin ja niiden arviointiin. Osa kotikäyntiasiakkaista on niin sanottuja ikuisuus asiakkaita. Jotta uusille asiakkaille olisi tilaa, on vastaavasti oltava myös asiakkuuksien päättymi-

Miten myö tasataan tätä työtä, että on tilaa niille, joita löydetään, mutta myös niille jotka tarvii enemmän sitä tukee? Mallintaminen vois helpottaa sitä omaa rajaamista ja tilan tekemistä. Kaiken ei tarvitse mennä mallin mukaisesti, mutta se antais itelle vähä suuntaviivoi, mitenkä sitä työtä vois tehdä.

Näin heräsi ajatus alkukartoituskäynneistä. Ehdotettiin esimerkiksi kolmen kerran kartoituskäyntejä, jolloin asiakkaalle ei luvattaisi muuta. Sen jälkeen diakonia-työntekijä yhdessä asiakkaan kanssa arvoisivat tilannetta. Tämä auttaisi diakoniatyöntekijää myös miettimään asiakkaan tarpeita kotikäyntien jatkumiselle. Alkukartoitusjakso toimisi työntekijän työvälineenä ja se auttaisi työn rajaamisessa. Kyselylomakkeen avulla diakoniatyöntekijä pystyisi paremmin kartoittamaan asiakkaan tilannetta. Se myös selkeyttäisi asiakkaan tarpeita ja voisi helpottaa asioiden puheeksi ottamista, kuten esimerkiksi hengellisyyttä.

Kirjaamisessa todettiin olevan eroavaisuuksia. Kirjaamisessa olisi hyvä näkyä syy asiakkaan luona käymiseen sekä mahdolliset muutokset asiakkaan tilanteessa, esimerkiksi joutuminen sairaalaan. Näin myös sijaistus tilanteissa työntekijälle hahmottuisi paremmin asiakkaan tausta. Huomioitiin myös, että alkukartoituksen ei ole tarkoitus rajata pois niitä asiakkaita, jotka diakoniatyöntekijän käyntejä tarvitsevat. Kartoitusjakso ja kyselylomake toimivat diakoniatyöntekijöiden työkaluina ja arvioinnin välineinä. Toimintasuunnitelmassa diakoniatyöntekijät ovat asettaneet tavoitteeksi kotikäyntityön kehittämisen, mutta sen sisältö ei ollut heille selkeää. Siinä auttaisi kotikäyntityön kehittämisen pilkkominen pienempiin osiin, jolloin selkeytyisi, mitä halutaan kehittää. Yhteistä mallia kotikäyntityön tekemiselle ei ollut. Ajassa kiinni pysyminen vaatii myös uudistumista työtavoissa. Diakoniatyön uskottavuutta yhteistyötahoille lisäisi myös se, että diakoniatyöntekijät pystyvät kertomaan miten työtään tekevät. Näin yhteinen mallintaminen nähtiin tärkeäksi.

8.1.4 Kotikäyntityön vahvuudet ja heikkoudet

Lopuksi diakoniatyöntekijät pohtivat nykyisessä kotikäyntityössään kokemiaan vahvuuksia ja heikkouksia (kuva 4). Vahvuutena mainittiin pitkä perinne ja historia diakonisessa kotikäyntityössä, joka on myös vahvasti olemassa oleva asia.

Diakoniatyöntekijöillä on myös aikaa asiakkaille ja he voivat olla joustavia. Jokainen tekee työtä omalla persoonallaan ja ammattitaito koettiin vahvaksi. Laaja verkostotuntemus antaa vahvuuden myös verkostojen hyödyntämiseen. Myös arvot koettiin vahvoiksi.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • aikaa • historia • olemassa oleva asia • joustavuus • persoonallisuus • vahva ammattitaito • verkostojen tuntemus/hyödyntäminen • vahvat arvot • työtä tehdään yksin 	<ul style="list-style-type: none"> • raamittomuus • historia • resurssipula • ei yhteistä linjaa • rooli verkostossa • kirjaaminen • asiakas ei koe kotikäyntiä luontevaksi • työtä tehdään yksin

DIAKONINEN KOTIKÄYNTITYÖ

Kuva 4. Diakonisen kotikäyntityön vahvuuksia ja heikkouksia

Historia koettiin sekä vahvuudeksi että heikkoudeksi. Heikkoudeksi silloin, jos historiasta nousee olettamuksia esimerkiksi siitä, miten työtä pitäisi tehdä. Kirjaamisessa oli parannettavaa, kuten jo aiemmin on todettu. Raamittomuudesta mainittiin näin:

Heikkouksiin voisi laittaa jonkunlainen raamittomuus ja se tarkoittaa just sitä, et tulee itelleen niitä turhaumii ja sit myös välil aina kysellä toisiltamme, et mitens työ teette kotikäyntityötä, et myö ei edes teidetä miten toinen meistä tekee kotikäyntityötä, niin mie aattelen, et myö ollaa todella yksin sen asian kanssa.

Asiakkaiden vaihtuvuudessa on myös erilaisia kausia, uusia asiakkaita tulee vaihtelevasti. Työn tekeminen yksin oli sekä heikkous että vahvuus. Mietittävää toi

myös ajatus, onko koti vielä tulevaisuudessa sellainen paikka, että sinne halutaan kutsua. Kaikille se ei välttämättä ole yhtä luontevaa tai itsestään selvää.

Kyselylomaketta jo sivuttiin, mutta vielä ei ehditty sitä muokata. Asia siirtyi seuraavaan tapaamiseen. Välitehtäväksi annoin diakoniatyöntekijöille SWOT-analyysin teon kuntatoimijoiden ja diakoniatyön välisestä yhteistyöstä

8.2 Etsivän vanhustyön toiminnan mallintaminen

Toinen kehittämispaja pidettiin 6.11.2017. Paikalla olivat kaikki kuusi diakoniatyöntekijää. Tavoitteeksi olin asettanut kotikäyntityöhön tarkoitetun kyselylomakkeen muokkaamisen sekä SWOT-analyysin purkamisen, josta olin tehnyt yhteenvedon. Aluksi keskusteltiin edellistä tapaamisesta heränneistä ajatuksista. Olin tehnyt yhteenvedon asioista, näin asiat palautuivat paremmin jokaisen mieleen. Yleinen kokemus oli, että asioita oli saatu hyvin pohdittua ja nostettua esiin.

On hyvä asia, että pohditaan asioita tässä rannattomassa työssä.

8.2.1 Alkukartoitusjakso

Diakoniatyöhön kuuluu niin sanottu vapauden olemassaolo, eikä työn raamittamisen haluttu muuttavan kyseistä asiaa. Tarkoitus ei myöskään ollut liikaa muuttaa vapautta työn tekemiseen, jota hieman ehkä pelättiin. Alkukartoitusjakso herätti ajatuksia ja keskustelua.

Viime viikolla kävin yhden asiakkaan kotona ja se tarve vain kasvaa siellä. Huomasin, että on hirveen hyvä siinä tilanteessa sanoo, että meillä on tullu vähän tällainen linjan muutos, että tällainen viisikin kertaa esimerkiksi. Se antaa jotain tukee sun työlle siellä. Ja se antaa myös sille ihmiselle käsityksen siitä, että se alkaa miettii, et eihän tää nyt voikaa käydä täällä aina. Mie kokeilin nyt sitä ja tällaisessa rajattomuudessa vielä. Ainakin se jollain tavoin auttoi asiakasta tässä asiassa.

Tärkeänä pidettiin diakoniatyöntekijöiden ammattitaitoa ja luottamista omaan arviointiin alkukartoitusjakson käytössä. On hyvä nähdä alkukartoitusjakso tukevana elementtinä, eikä rajaavana. Käyntien jälkeen voi miettiä, tarvitseeko asiakas

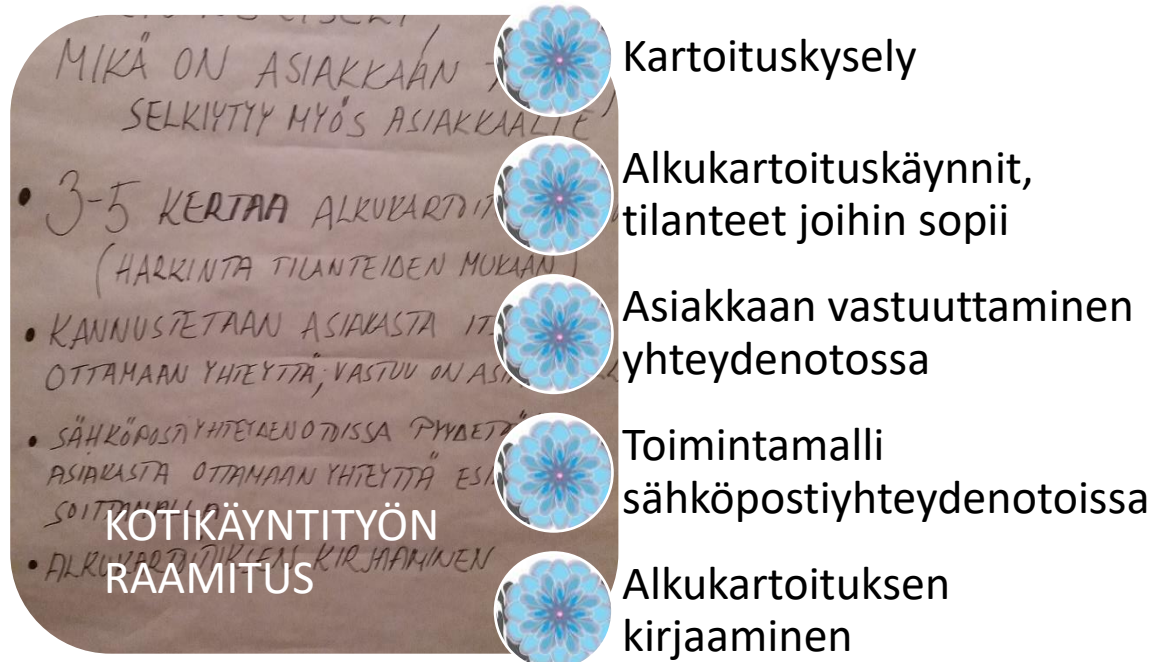
edelleen diakoniatyöntekijän käyntejä vai hyötyykö hän jostain muusta vaihtoehdosta, esimerkiksi ryhmätoiminnasta tai vapaaehtoisen käynneistä. Ainakin hengelliset asiakkaan tarpeet ovat diakoniatyöntekijän käyntien selkeä peruste.

Alkukartoitusjakson käyttäminen auttaa myös diakoniatyöntekijää miettimään asiakkaan tarpeita yhdessä tämän kanssa. Joskus on käynyt niin, että pitkään kotikäyntiasiakkaana olleen asiakkaan alkuperäinen syy kotikäynnille on hävinnyt myös diakoniatyöntekijän ajatuksista. Näissä tilanteissa myös kotikäyntisyyn kirjaaminen auttaisi. Sitä ei aina ole tehty, kirjauksessa on voinut olla vain maininta ”kotikäynti”.

8.2.2 Kotikäyntityön raamitus

Kokosimme fläppitaululle kotikäyntityön raamituksen sisällön (kuva 5). Asiat ovat tukena ja hyödynnettävissä, kun diakoniatyöntekijöille tulee uusia asiakkaita. Mallin käyttöön otosta diakoniatyöntekijät vielä keskustelevat, mutta alustavasti se tulee aktiivisemmin käyttöön vuoden 2018 puolella. Raamitukseen nousi selkeästi viisi kohtaa. Näistä ensimmäinen oli kartoituskyselyn tekeminen, jotta selviävät asiakkaan tarpeet kotikäynnille.

Niin, et puhutaanko siinä turvattomuudesta vai jostaa ahdistuksesta, mikä liittyy yksinäisyyteen tai jostain muusta. Ja kyl mie aattelen, että sehän on jo yks korjaava toimenpide, kun se selkiytyy myös sille asiakkaalle, et täähän onkii tätä turvattomuutta tää mun paha olo tai jos se selkiytyy siinä ja pilkkoutuu.

Kuva 5. Kotikäyntityön raamituksen sisältö

Toisena asiana nousi 3–5 kerran alkukartoituskäynnit. Diakoniatyöntekijä käyttää mallia niissä tilanteissa, joissa se toimii. Diakoniatyöntekijä tekee arvion itse. Joskus asiakas tulee autetuksi jo ensimmäisellä käynnillä. Diakoniatyöntekijät keskustelivat tekemistään Hidden-käynneistä ja sen tuomista kokemuksista. Monelle asiakkaalle riitti se yksi käynti, ja he olivat kiitollisia jo yhteydenotosta. Diakoniatyöntekijät myös totesivat, että resurssit eivät anna aikaa heille, joilla ei selkeästi tarvetta ole. Varsinkin maaseudulla ihmiset saattoivat kokea diakoniatyöntekijän tervetulleeksi uudestaan, vaikka selkeää tarvetta diakoniatyöntekijän käynnille ei ollut. Näissä tilanteissa voi hyvin kertoa diakoniatyöntekijän työtehtävästä ja pyytää asiakasta ottamaan yhteyttä tarpeen tullen.

Kolmantena asiana nousi asiakkaiden vastuuttaminen. Tilanne on useimmin ollut se, että asiakkaat odottavat diakoniatyöntekijän uutta yhteydenottoa. Keskustelua käytiin siitä, että olisikin hyväksi kääntää ajatusta niin, että asiakas ottaisi vastuuta omasta tilanteestaan. Näin myös diakoniatyöntekijältä vähenisi paine ajatuksesta "minun pitäisi ottaa yhteyttä".

Mä ite aattelen silleen, että se on mulle ainakin työntekijänä hyvä asia, niinku takaraivo ja ehkä sitä omas mielessään arvioi asiaa, että mikä on tilanne, jotenkii aktiivisemmin ja sitte heittää palloa myös

sille toiselle. Ei se tarkoita, että se loppuu siihen kun seinään, vaan se tuo mun mielest sellasta ammatillisuutta siihen, joka kuitenkin koi-tuu sen ihmisen hyväks.

Alkukartoituskäyntien arvioitiin toimivan ainakin asiakkailla, joilla tarve kotikäyn-nille on selkeä. Syinä ovat esimerkiksi taloudelliset asiat, suru, elämäntilanteen muutos, yksinäisyys tai turvattomuus.

Neljäntenä asiana nostettiin sähköpostiyhteydenotoissa toimiminen. Osa asiak-kaista osaa nytkin ottaa itse yhteyttä ja yhteydenotto saattaa tulla esimerkiksi sähköpostilla. Sähköpostia laittavat useimmin nuoremmat ihmiset, mutta myös vanhusten omaiset ja varmasti tulevaisuudessa enemmän myös vanhukset itse. Niihin vastaaminen herätti keskustelua, osa vastaa ja osa ei. Tässä yhteydessä huomioitiin myös sähköpostien turvallisuus, vaikka sähköpostin voi lähettää myös salattuna. Puhelimessa asioiden selvittäminen koettiin selkeämpänä ja helpom-pana. Näissä tilanteissa korostuu myös työntekijän vastuu esimerkiksi salassapi-dosta. Sovittiin yhteinen linjaus, jossa sähköpostiyhteydenotossa asiakasta lä-hestytään puhelimitse tai pyydetään tulemaan vastaanotolle.

Viimeisenä kohtana raamittamisessa diakoniatyöntekijät miettivät kirjaamista. Se voisi olla hieman informatiivisempaa, josta selviäisi ainakin syy kotikäyntien aloit-tamiseen. Tällöin myös sijaiselle selviäisi paremmin asiakkaan tilanne. Diakonia-työntekijöiden kirjaamisohjelmassa on kohta ”yleiskuvaus”, johon voisi asiakkaan tarpeen kirjata. Kirjaamisessa pitää kuitenkin huomioida, että asiakas ei tule lei-matuksi. Asiakkaan tilanteen muuttumisen voisi mainita, esimerkiksi jos asiakas on joutunut sairaalaan tai muuttanut hoivakotiin. Yhteisesti sovittiin, että alkukar-toituksen kirjaaminen on tärkeää, josta selviää syy kotikäyntien aloittamiseen. Myöhemmin diakoniatyöntekijät palaavat kirjaamiseen ja varaavat sen kehittämi-selle oman ajan. Hyväksi koettiin myös koulutuksen järjestäminen aiheesta. Ylei-sesti kirjaaminen herätti paljon pohdintaa.

8.2.3 Kyselylomakkeen muokkaus

Hidden-käynneillä diakoniatyöntekijät käyttivät itse tekemäänsä kyselylomaketta (liite 2), jossa kyselyjen jälkeen huomasivat muokkauksen tarvetta. Tarkoituksena

oli, että jatkossa kyselylomaketta voisi käyttää etsivän vanhustyön kartoituskäynnissä sekä muissa uusissa kotikäynneissä. Nyt oli tarkoitus miettiä oleelliset kysymykset, joiden avulla asiakkaan tarpeet tulisivat selkeästi esille.

Kaksi ensimmäistä kysymystä koskivat asiakkaan taustatietoja. Kysymyksien 3, 4, 5 ja 6 koettiin käsittelevän samaa aihetta, niillä kartoitettiin asiakkaan tukiverkosta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Niissä koettiin olevan toistoa ja kysyttäessä yhtä saatiin osittain jo vastaus seuraaviin. Yksi diakoniatyöntekijöistä ei ollut osallistunut kyselylomakkeen kehittämiseen eikä kartoituskäyntien tekoon. Hän ei ymmärtänyt ympyrän merkitystä, sitä ei oltu selitetty lomakkeessa. Sillä tarkoitettiin verkostokarttaa ja se liittyi kysymykseen 3. Olin jakanut kaikille jo ensimmäisessä tapaamisessa Sininauhaliiton etsivän vanhustyön mallin ja Fingeroos säätiön Löytävä-mallin -esitteet. Niistä olikin hyötyä. Sininauhaliiton kyselylomakkeessa alun taustietokysymykset olivat diakoniatyöntekijöiden mielestä selkeät ja kattavat. Ne muokattiin uuteen kyselylomakkeeseen.

Nykyisissä taustakysymyksissä kohta ”mies/nainen” koettiin turhaksi. Tärkeää verkoston kartoittamisessa oli tieto siitä, ketä vanhus tapaa tai keneen hän on yhteydessä kuukauden aikana. Sinä aikana voi jo hyvin kartoittaa vanhuksen kontakteja ja mahdollista yksinäisyyttä. Huoli herää, jos kukaan ei käy kuukauden aikana. Selkeämmäksi tulisi myös kysyä vanhukselta suoraan tukiverkostaan kuin piirtää verkostokarttaa. Tukiverkoston kysyminen koettiin tärkeäksi myös siksi, että ihmisiä voi käydä ja vanhus kokee silti itsensä yksinäiseksi. Kysymykseksi muodostui ”asiakkaan tukiverkosto” ja sen alle vaihtoehdot, kontaktit kuukauden aikana ja käytössä olevat palvelut.

Kysymyksessä seitsemän kartoitettiin kotona selviytymisen esteitä, se haluttiin muuttaa. Sininauhaliiton lomakkeesta löytyi myös kohta, jossa kysyttiin vanhuksen toimintakykyä. Se vaikutti toimivalta. Sanat fyysinen ja henkinen eivät välttämättä ole vanhukselle itsestään selviä, joten niitä voi joutua selittämään. Siksi kysymyslomakkeeseen on hyvä laittaa esimerkkejä, varsinkin henkisestä toimintakyvystä. Kysymys yhdeksän todettiin hyväksi. Kysyttäessä voimavaroja ja iloa elämään tuovia asioita, vanhus voi huomata niiden olemassaolon paremmin.

Haaveiden ja toiveiden kysymistä erikseen ei koettu oleelliseksi, joten kysymys kymmenen jätettiin pois. Tärkeäksi nähtiin se, että vanhus osaa kertoa, miksi diakoniatyöntekijä on käynnille pyydetty. Muistisairaana vanhuksen tilanne voi olla tietysti toinen. Vanhuksen tarve kotikäynnille olisi kuitenkin hyvä saada selville. Vanhukselta kysytään jatkossa, millaista tukea hän toivoo saavansa diakoniatyöntekijältä ja juuri sen hetkiselältä kohtaamiselta. Vaikka asiakkaan tarve ei olisi suoraan diakoniatyöhön kohdistuvaa, niin diakoniatyöntekijä auttaa häntä saamaan avun.

Päihteiden käyttö myös vanhuksilla on lisääntynyt, joten sen puheeksi ottaminen koettiin tärkeäksi. Aiemmassa kyselylomakkeessa sitä ei ollut, mutta se huomattiin Sininauhaliiton lomakkeesta. Ehdotettiin, että se liittyisi huolien esiin nostamiseen. Huolia voi olla myös hyvin erilaisia. Huolenaiheita kysytään muokatussa lomakkeessa esimerkkien avulla, jolloin voidaan ottaa puheeksi muun muassa päihteiden käyttö.

Jo aiemmissa keskusteluissa tuli esiin, että hengellisyyden puheeksi ottaminen ei ole aina diakoniatyöntekijällekään luonteva asia. Siihen vaikuttaa paljon myös tilanne kotikäynnillä. Siksi lomakkeessa olevan kysymyksen avulla se tulisi otettua helpommin puheeksi.

Mitä hän toivoo tältä käynniltä, miten hengellisyys voisi olla läsnä. Kun se on täällä paperissa, niin voin kysyä et hei, kaipaat sie välillä, että joku rukoilee sun kanssa, tai haluatko, että joskus luetaan herran siunaus, esimerkiksi.

Hengellisyyden puheeksi ottaminen koettiin luontevaksi samassa yhteydessä, kun kerrotaan seurakunnan toiminnasta. Ehdotettiin, että tämä kysymys tulisi vasta myöhemmässä vaiheessa, kun vanhuksen tilannetta on ensin muuten kartoitettu. Diakoniatyöntekijän kertoessa seurakunnan toiminnasta, voi vanhuksen kanssa yhdessä käydä läpi diakoniatyön esitettä ja toimintaa. Palautetta seurakuntaan tuli harvoin, joten siitä kysymyksestä luovuttiin. Lopuksi haluttiin tietää vanhuksen kokemuksia käynnistä. Uusi kyselylomake on liitteenä 3.

8.2.4 Etsivän vanhustyön menetelmä

Keskustelussa ilmeni, että aiemmin toteutettu Hidden-kysely koettiin hieman raskeana toteutusmuotona. Kirjeitten lähettäminen ja yhteydenottaminen suureen asiakasmäärään vei myös paljon työaika. Kaikilla asiakkailla ei myöskään ollut kotikäynnille selkeää tarvetta. Tähän haluttiin kehittää toimivampi malli. Aluksi oli päätettävä ikäryhmä ja toteutusajankohta. Edellisellä mallilla toteutettuna sitä ei pystyttäisi toteuttamaan joka vuosi resurssien takia. Yhtenä vaihtoehtona ehdotettiin kolmen vuoden välein tehtävää kartoituskyselyä. Keskusteltiin myös kunnan tekemistä hyvinvointia edistävästä kotikäynneistä. Tämän hetken ikäryhmistä ei ollut täysin varmuutta, joten lupasin asian vielä selvittää. Sen tiesin, että Haminaassa 75-vuotiaat kutsutaan ryhmätilaisuuteen. Aiemmin toteutettu Hidden-kysely oli herättänyt ajatuksia muun muassa sen merkittävydestä.

Mie mietin, kun tehtiin noita Hidden-kyselyjä, niin jollain tavalla mulla oli semmoinen ontuva olotila, että mitä tämä anto ja toinen etenkin se, että tekeekö kunta vielä niitä käyntejä. Jollain tavalla näissä vähenevissä resursseissa pitäis vähä mieltii yhdessä sitä yhteistyökuvioo. Jollain tavalla vaan aattelen, et se seurakunnan vakavasti otettavuus vois myös lisääntyä. Kauheen tarkkaa pitäis mieltii kun ruvetaan tekee kartotuksii, että mikä on se pointti ja ajankäytöllinen järkevyyys.

Meil oli ajatus, et kun kirkko alkaa vieraantuu ja samaa aikaa myöskin diakoniatyö, et tavallaan tehää näkyväksi diakoniatyötä myöskin ja sitä, että on helpompi ottaa yhteyttä, kun on joku kontakti ollu joskus, et siel on käyny joku, et se oli yks meidän ajatus. Et sitä etsivään työtä siin mieles, et vaik sie et siin hetkes tarvi, mut sul on jääny joku kokemus tämmösestä kohtaamisesta, et sun on helpompi muistaa sitte, kun sul tarve tulee.

Toimintamalliin kaivattiin siis selkeyttä ja perusteita sen toteuttamiseen. Yhtenä mahdollisuutena ehdotettiin myös diakoniaopiskelijoiden hyödyntämistä haastateluissa. Kuitenkin todettiin, että se muuttaisi kokonaan kartoituskäyntien idean. Hyvä olisi, että kotikäynnin tekee diakoniatyöntekijä itse. Hyvänä huomiona tehtiin myös se, että tasapuolisuus ei toteudu, jos kartoituskäyntejä ei tehdä vuosittain. Silloin aina joku ikäryhmä jäisi välistä pois. Ehdotettiin myös kotiin lähetettävää kirjettä, ja ihmisillä olisi mahdollisuus ottaa diakoniatyöhön yhteyttä niin halutessaan.

Ikäryhmää mietittäessä ehdotukseksi tuli myös 64-vuotiaat, eläköityvä ikäryhmä. Tässä ikäryhmässä varsinainen etsivän vanhustyö ajatus ulkopuolelle jäävistä vanhuksista ei kuitenkaan toteutuisi, joten se ajatus jätettiin. Mainitsin Hoksauta minut -mallin kortti-ideasta, jossa oli tehty diakoniatyön yhteydenottokortti, jonka asiakas pystyi postittamaan toivoessaan diakoniatyöntekijän yhteydenottoa. Tästä syntyikin uusi idea diakoniatyön yhteydenottokortista ja sen postittamisesta seurakunnan syntymäpäiväonnittelujen yhteydessä.

Nyt mie jäin jotenkii kiinni tohon kortti ajatukseen, meilt lähtee jo valmiiks eri ikäryhmille, mitä jos myö siihen laitetaankii joku tämmönen paluukortti, että siel olis onnittelukortin lisäksi diakoniatyön tervehdys, et valitaa joku ikäryhmä ja mahdollisuus postittaa paluukortti, jos toivovat diakoniatyön kotikäyntiä.

Tämä toteutustapa koettiin toimivaksi, koska nykyisillä resursseilla sen pystyisi hyvin toteuttamaan vuosittain. Yhteydenottokortti kulkisi syntymäpäivätervehdyksen kanssa kätevästi samassa kuoressa. Yhteyttä ottaessaan asiakkaalla olisi myös tarve diakoniatyöntekijän tapaamiselle. Ikäryhmäksi mietittiin 80–tai 85-vuotiaita. Ehdotettiin myös molempia ikäryhmiä, mutta aluksi koettiin selkeämpänä valita vain yksi ikäryhmä. Aiempi ikäryhmäkysely oli tehty 82-vuotiaille ja diakoniatyöntekijät kokivat heidät ainakin melko hyväkuntoisiksi, avuntarpeita ei selkeästi tullut. Alustavasti sovittiin ikäryhmäksi 80-vuotiaat, ja lupasin selvittää kuntien hyvinvointia edistävien kotikäyntien tilanteen. Kortissa olisi postimaksu maksettuna, tietoa diakoniatyöstä ja lähettäessään sen vanhus toivoo diakoniatyöntekijän kotikäyntiä. Korttiin vanhus laittaa nimensä ja puhelinnumeron. Tarvittaessa sen voi vanhuksen puolesta postittaa myös esimerkiksi omaisen tai kotihoidon työntekijä. Yhteydenotto voi tulla myös vasta siinä tilanteessa, kun vanhus kokee siihen olevan tarvetta. Näin kortti voi jäädä ”elämään” ja odottamaan oikeaa postitushetkeä. Yhteydenottaminen olisi kortin avulla helppoa. Yksi diakoniatyöntekijöistä selvittää aikataulua kortin teosta seurakunnan tiedotustiimin kanssa. Kortti otettaisiin käyttöön vuonna 2019. SWOT-analyysin yhteenvedon purkua ei ehditty kehittämispajan aikana tehdä, joten päätettiin tavata vielä kolmannen kerran. Ajankohdaksi sovittiin 10. päivä tammikuuta

8.3 Diakoniatyön ja kuntatoimijoiden välinen yhteistyö

Kolmas tapaamisemme oli 10.1.2018. Tavoitteena oli SWOT-analyysin purku ja siitä mahdollisten kehittämisalueiden löytäminen sekä lopuksi vielä yhteenvedon tekeminen. Paikalla oli viisi diakoniatyöntekijää.

Aluksi kävin läpi viime kertaisen kehittämispajan asioita. Olin lähettänyt kaikille muokatun kyselylomakkeen sähköpostilla ja käytiin vielä kysymykset läpi. Johdettava diakoniatyöntekijä mainitsi, että aiemmat asiat kotikäyntityön raamituksesta tulisivat koottuna perehdytyskansioon.

8.3.1 Etsivän vanhustyön ikäryhmän valinta

Jo edellisessä tapaamisessa kävimme keskustelua etsivän työn ikäryhmän valinnasta. Vaihtoehtoiksi jäivät 80–tai 85-vuotiaat. Tälle kerralle olin selvittänyt kunnissa tehtävien hyvinvointia edistävien kotikäyntien ikäryhmät. Haminassa 75-vuotiaat kutsutaan ryhmätilaisuuksiin ja muille ikäryhmille ei tehdä suunniteltuja kotikäyntejä. Virolahden ja Miehikkälän alueella myös 75-vuotiaat kutsutaan niin sanottuihin kuntotarkastuksiin ja 80-vuotiaille tehdään kotikäynnit.

Hidden-kyselyssä 82-vuotiaat oli koettu ikäryhmäksi, joilla selkeitä tarpeita diakoniatyön käynneille nousi vain harvalla. Näiden tietojen perusteella ehdotin, että etsivän vanhustyön ikäryhmäksi voisi ajatella 85-vuotiaita. Tästä ikäryhmästä diakoniatyöntekijät päättivät etsivän vanhustyön aloittaa. Tarvittaessa on mahdollista yhdistää myös kaksi eri ikäryhmää. Kehittämistä diakoniatyöntekijät tekevät havaintojen mukaan.

Sitähän voi itselleen ja muille perustella just sillä, että diakoniatyö etsii niitä kaikkein heikoimmassa asemassa, eli jos siellä on väliinputoja, niin ollaan oikeesti heikossa asemassa.

8.3.2 Yhteistyön kehittäminen

Diakoniatyöntekijät olivat täyttäneet jo aiemmin SWOT-analyysin kuntatoimijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Olin tehnyt tästä koonnin (liite 4) ja taulukossa 3 on nähtävillä keskeisiä asioita.

Taulukko 3. SWOT-analyysi diakoniatyön ja kuntatoimijoiden yhteistyöstä

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • voi kysyä neuvoa • asiantuntevuus • kokemus siitä, että tehdään yhdessä • sujuvuus • kotihoitoon saa tarvittaessa helposti yhteyden • olemme luotettavia • joustavuus 	<ul style="list-style-type: none"> • meidät unohdetaan helposti viranomaisyhteistyöstä • ei tiedoteta viranomaisia meidän olemassaolosta • emme pääse osaksi suunnitelmia ja työmme on irrallista • yhteistyö ei aina toimi yhteistyökumppanin kanssa • kuka ottaa kokonaisvastuun
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> • verkostoituminen • yhdessä tekeminen • suunnittelu tehokkaaksi • vältetään päällekkäisyyttä • säästetään resursseja • vapaaehtoiset • toimiminen osana ketjua 	<ul style="list-style-type: none"> • jäämme yksinäiseksi erilliseksi toimijaksi • asiakkaat vähenevät • työmme on suunnittelematonta • työtehtävät lisääntyvät • arvostuksen puute

Aluksi diakoniatyöntekijät pohtivat diakonisen vanhustyön ja kotikäyntityön muuttamista. Vanhustyön todettiin olleen melko samanlaista pitkään diakoniatyössä. Seurakunta oli aiemmin suurimmalle osalle ihmisistä tuttu asia, mutta ei välttämättä tänä päivänä. Ennen kotikäyntien ei tarvinnut aina olla etukäteen suunniteltuja, vaan lähistöllä liikkuessaan diakoniatyöntekijä saattoi poiketa. Myös leiri- ja kerhotoiminnassa oli enemmän osallistujia, niin sanottu kokoava vanhustyö oli vahvempaa. Työtavat ovat siis pysyneet melko ennallaan, mutta ihmisten suhtautuminen seurakuntaan on muuttunut.

Vielä palattiin viimeksi sovittuun arviointijakson käyttöön ottoon, sitä osa diakoniatyöntekijöistä oli selvästi miettinyt viime kerran jälkeen. Kävimme vielä keskustelua siitä, että sitä ei tarvitse käyttää kuin niiden asiakkaiden tilanteessa, kenelle se sopii. Se auttaa diakoniatyöntekijää työn rajaamisessa, ja tuo paremmin mahdollisuuksia ottaa rinkiin myös uusia kotikäyntiasiakkaita. Kaikilla seurakuntalaisilla on oikeus tähän palveluun.

Elikkä tää ravistelee vähä meit siintä vanhast, kun työ sanoitte, että ei oo muuttunu mitenkään, nii siit käytännöst pois, et myö osattais myös tarjota kaikkee muuta, et ei vaan sitä mejän käyntiä, vaan kutsutaan enemmän mukaan ja jotenkii vastuutetaa sitä ihmistä, et ota yhteyttä, jos tarvitset. Ja muistakaa, että tää on aina joustava, et meil ei täs työssä voi olla ehdottomuuksii.

Asia oli selvästi jäänyt mietityttämään. Muistutin vielä, että diakoniatyöntekijä tekee arvion tilanteesta yhdessä asiakkaan kanssa, jolloin myös asiakas joutuu tilannettaan miettimään. Se on hyvä asia. Arviointijakson ei ole tarkoitus sitoa työntekijää, vaan muistuttaa eri mahdollisuuksista vastata asiakkaan tarpeisiin. SWOT-analysistä oli tarkoitus nostaa esiin erityisesti heikkouksia ja niiden vahvistamisen keinoja. Samoin oli hyvä pohtia, miten mahdollisuuksia voisi hyödyntää yhteistyön kehittämisessä. Aluksi kävimme läpi eri osa-alueista nousseita ajatuksia. Vahvuudet koettiin selkeiksi, joten siirryimme käsittelemään heikkouksia ja niiden mahdollisia yhtäläisyyksiä. Tärkeää oli miettiä, miten niitä voisi eri toiminnoilla vahvistaa. Ensimmäiseksi ehdotettiin diakoniatyön esitteen lähettämistä ja jakamista yhteistyökumppaneille. Myös yhteisten palaverien todettiin vähentyneen. Koolle kutsujana voisikin olla jatkossa diakoniatyö.

Kerroin myös, että kotihoidossakaan ei välttämättä kaikki hoitajat ole diakoniatyöntekijöiden työnkuvasta vanhustyössä täysin tietoisia. Ehdotettiin diakoniatyöntekijän käyntiä myös kotihoidon työntekijöiden palaverissa. Kaivattiin myös asiakaskohtaisia palavereja tilanteissa, joissa diakoniatyöntekijät ja kotihoidon toimijat auttavat samaa asiakasta. Diakoniatyöntekijät toivoivat kutsua myös asiakaspalavereihin. Näin yhteistyössä olisi mahdollista miettiä asiakkaan tilannetta ja tukemisen keinoja yhdessä asiakkaan kanssa.

Keskustelu palasi vielä yhteistyökumppaneille annettavaan diakoniatyön esitteeseen. Diakoniatyöntekijät totesivat, että esitteessä olisi hyvä esitellä lyhyesti diakoniatyön toimintaa. Lisäksi siinä olisivat nähtävillä diakoniatyöntekijöiden kuvat, nimet, vastuualueet ja yhteystiedot. Näin yhteistyötoimijoille jäisi paremmin mieleen diakoniatyöntekijöiden olemassaolo, ja he muistisivat herkemmin ottaa yh-

teyttä huolen herätessä asiakkaasta. Yhtenä yhteistyön kehittämisen keinona ehdotettiin myös aiemmin käytössä olleita yhteisiä retkipäiviä, jolloin diakoniatyö kutsui yhteistyökumppanit yhteiseen päivään seurakunnan leirikeskukseen.

Meil oli ennen kotihoidon työntekijöille oma retkipäivä, kutsuttiin näitä ihmisiä meidän leirikeskukseen, siellä oli virkistäytymishetki, ja kohdattiin toinen toistamme. En tiedä, mistä se aikanaan lähti, mutta nyt tulee mieleen paluu tähän vanhaan, se on myös semmonen, missä jää ihminen mieleen.

Tämä koettiin hyvänä ideana ja diakoniatyöntekijät miettivät, ketä kaikkia kohde-ryhmään voisi kuulua. Mahdollisesti retkipäivät voisivat olla kaksi kertaa vuodessa. Kotihoidon palavereista johtava diakoniatyöntekijä sanoi olevansa yhteydessä kotihoidon esimiehiin. Ehdotettiin myös, että diakoniatyöntekijä voisi itse toimia aktiivisesti ja ilmoittaa yhteistyökumppaneille yhteisestä asiakkaasta. Näin tieto diakoniatyöntekijän roolista vanhuksen tukiverkostossa olisi tiedossa.

Pohdittiin tilanteita, jolloin yhteistyö ei aina ole toiminut yhteistyökumppanin kanssa. Tärkeää olisi kuitenkin muistaa ammatillisuus ja asiakkaan etu, jolloin yhteistyön sujuvuuteen täytyy pyrkiä. Diakoniatyöntekijät totesivat, että voisivat myös enemmän konsultoida toisiaan sekä tiedottaa kollegoille uusista asioista, joita tulee tietoon omalla vastuualueella. Joskus myös eri toimijoiden kesken on epäselvää, kenellä on vastuu asiakkaan tilanteesta. Näissä tilanteissa juuri diakoniatyöntekijä voi tuoda asiaa esiin ja herätellä muita toimijoita vastuun ottamisesta. Asiaa on hyvä tuoda näkyväksi. Todettiin myös nykypäivänä ihmisten olevan hieman kauempana kirkosta kuin esimerkiksi joitakin vuosikymmeniä sitten. Olisikin tärkeää tiedottaa ja muistuttaa ihmisiä sekä yhteistyökumppaneita diakoniatyön olemassa olost. Ehdotinkin, että diakoniatyöstä olisi hyvä käydä kertomassa myös terveysaseman työntekijöille, sillä he kohtaavat paljon vanhusväestöä. Osastoilla ei henkilökunnalla myöskään aina osaamista ja keinoja ihmisen hengelliseen tukemiseen, jolloin diakoniatyö on tärkeässä roolissa.

Sen ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen, että kun on sairas ihminen, joka on saanut sen lääkinällisen ja hoidollisen avun siellä, sillä on ollut ehkä mielessä joku, mihin hän etsii vastausta, ehkä olet pys-

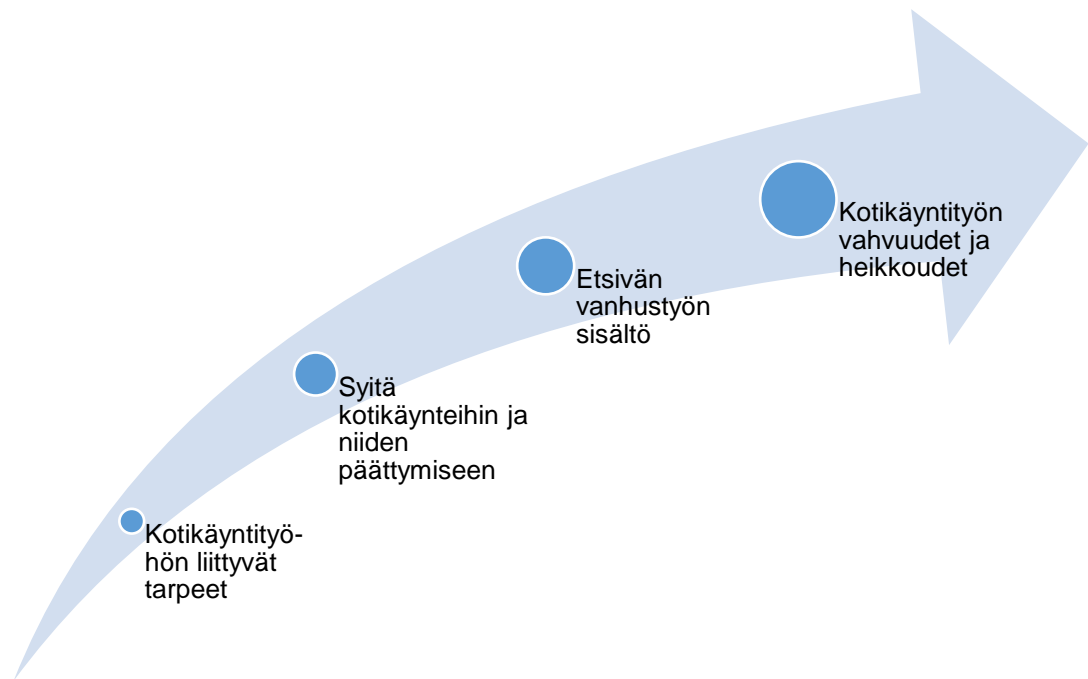
tynyt auttamaan häntä siinä, tuonut hengellistä turvaa, mikä on auttanu sitä potilaan tilannetta. Jos potilaalle tulee hengellistä tarvetta keskustella, se olis varmaan se meidän ydintehtävä, mitä pitäisi pyrkiä enemmän saada tietoisuuteen.

Lopuksi johtava diakoniatyöntekijä kävi läpi vielä yhteenvedon asioista. Diakoniatyöntekijät ilmoittavat olemassaolostaan asiakkaan muille toimijoille, jotta he ovat tietoisia diakoniatyöntekijän halukkuudesta tehdä yhteistyötä. Näin diakoniatyöntekijän on mahdollista päästä mukaan myös asiakkaan hoitosuunnitelmaan. Yhden diakoniatyöntekijän vastualueeseen kuuluu yhteiskunnallinen työ, joten hän jäi miettimään mahdollisia retkipäiviä. Johtava diakoniatyöntekijä suunnittelee jalkautumista ja diakoniatyöstä kertomista eri tahoille, osa diakoniatyöntekijöistä jäi miettimään uutta esitettä yhteistyökumppaneille.

9 TULOKSET

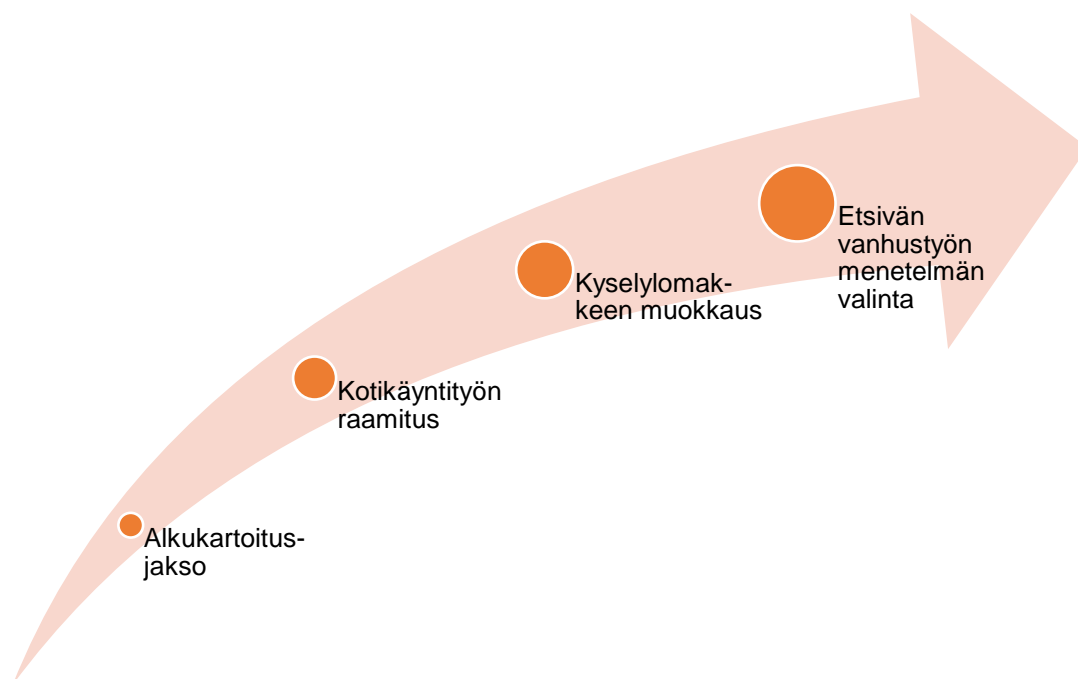
9.1 Kehittämispöcessin yhteenveto

Oli hyvä, että lähdettiin alussa liikkeelle kotikäyntityön taustalla olevista asioista, kuten asiakkaiden tarpeista. Varsinaista olemassa olevaa selkeää etsivän vanhustyön mallia ei ollut, mutta hyvin tuli selville siihen liittyvät asiat. Kaikki osallistuivat hyvin asioiden pohdintaan ja keskustelu oli avointa. Kehittämispöcessin aikana asiat etenivät hyvin, vaikka etukäteen ei keskustelun teemoja tarkkaan suunniteltu. Kuvassa 6 on kuvattu vaiheiden kehittyminen. Kyseisiin kohtiin tuotettiin yhdessä vastaus nykytilan kartoittamiseksi. Valitsin kuvaksi pöcessin vaiheita kuvaavan nuolen, koska sen suunta on ylöspäin nouseva. Se kuvaa hyvin toimintamallin kehittymistä, jossa jokaisella vaiheella oli oma merkityksensä.

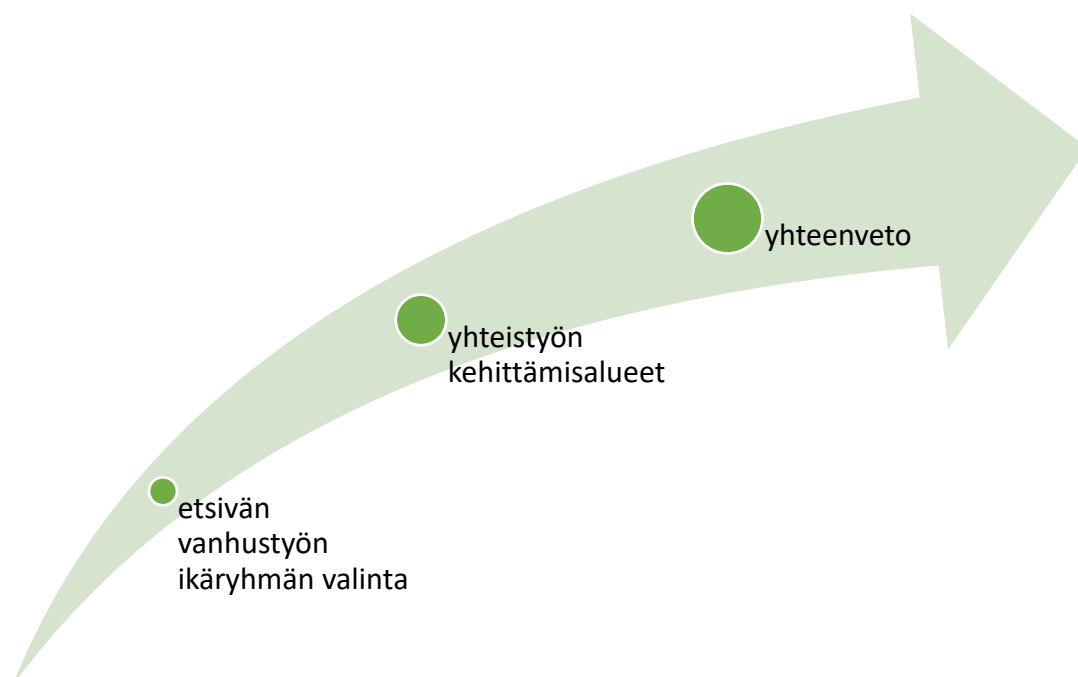
Kuva 6. Ensimmäisen kehittämispajan vaiheiden eteneminen

Toisessa kehittämispajassa ensimmäisen tapaamisen taustatyö tuotti jo tulosta. Ideoita syntyi hyvin, joista varsinkin kyselylomakkeen muokkaus ja etsivän vanhustyön menetelmän valinta toivat näkyviin kehittämisen tuloksia. Jokaisesta kehittämispajan aiheesta saatiin aikaan selkeä tuotos etsivään vanhustyöhön: alkukartoitusjakson käyttöönotto, muokattu kyselylomake sekä menetelmäksi diakoniatyön yhteydenottokortin lähettäminen. Kuvassa 7 on esitetty kehittämispajan vaiheiden eteneminen.

Kuva 7. Toisen kehittämispajan vaiheiden eteneminen

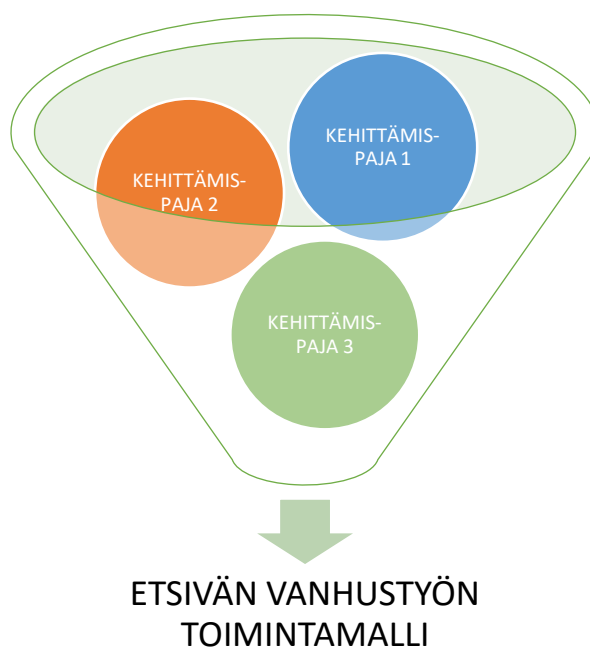
Alkusuunnitelmasta poiketen pidimme vielä kolmannen kehittämispajan. Hyvin saimmekin vielä hiottua kehittämistä yhteistyökuvioihin. Viimeisessä kehittämispajassa oli diakoniatyöntekijöistä jo aistittavissa aavistus väsymistä, joten kolme kehittämispajaa oli sopiva määrä tähän prosessiin. Tästä huolimatta tuloksia vielä syntyi (kuva 8) ja saimme asiat hyvin päätökseen.

Kuva 8. Kolmannen kehittämispajan vaiheiden eteneminen

9.2 Etsivän vanhustyön toimintamalli

Kolmen kehittämispajan aikana käytiin diakonista kotikäyntityötä läpi eri näkökohdista katsottuna. Selkeästi lähdettiin liikkeelle laajemmista kokonaisuuksista, jotka supistuivat ja pilkkoutuivat osiin, selkeisiin tuloksiin. Kaikkien kolmen kehittämispajan osat tavallaan yhdistyvät yhdeksi kokonaisuudeksi, kehitetyksi etsivän vanhustyön malliksi (kuva 9). Yhteisellä kehittämisellä diakoniatyöntekijät saivat tulokseksi etsivän vanhustyön toimintamallin, joka palvelee Haminan seurakunnan diakoniatyötä.

Kuva 9. Kolmen kehittämispajan osista muodostuu kehitetty toimintamalli

Etsivän vanhustyön toimintamallin toteuttaminen alkaa vuonna 2019. Tosin kyselylomake ja alkukartoitusjakso ovat jo käytettävissä uusia asiakkaita kohdatessa. Kuvassa 10 on kuvattu toimintamallin vaiheet ja eteneminen. Se tiivistää vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

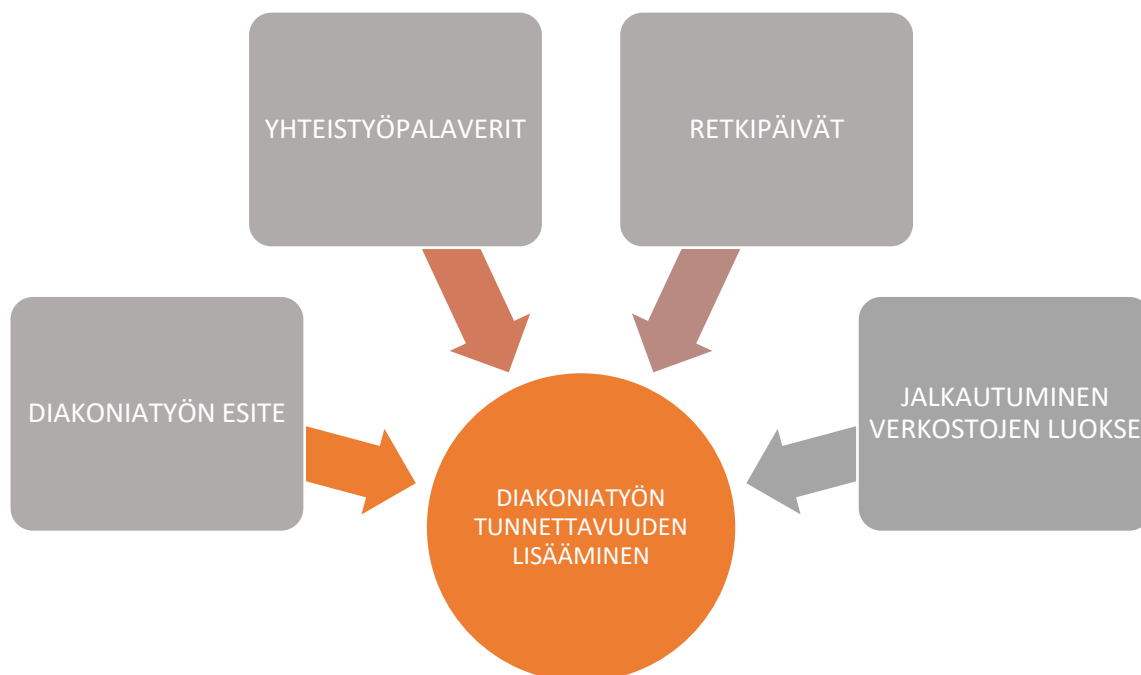

Kuva 10. Etsivän vanhustyön toimintamallin vaiheet ja eteneminen

Tämän vuoden aikana kehitetään diakoniatyön yhteydenottokortti, joka lähetetään seurakunnan syntymäpäivönnittelujen yhteydessä 85 vuotta täyttävälle haminalaisille. Kortissa on lyhyesti kerrottu diakoniatyöstä ja postimaksu on valmiiksi maksettu. Halutessaan diakoniatyöntekijän kotikäyntiä vanhus täyttää korttiin nimensä ja yhteystietonsa. Kortti postitetaan diakoniatyöhön. Kortin saatuaan diakoniatyöntekijä ottaa vanhukseen yhteyttä ja sopii kotikäyntiajan. Kotikäynnillä hän käyttää kyselylomaketta kartoittaessaan vanhuksen tilannetta ja tarpeita. Asiakkaan luvalla diakoniatyöntekijä kirjaa käynnin syyn lyhyesti asiakkaan tietoihin. Diakoniatyöntekijä toteuttaa alkukartoitusjakson niiden vanhusten kanssa, joiden tilanteeseen se sopii. Tämän jälkeen diakoniatyöntekijä ja asiakas arvioivat tilannetta yhdessä, jonka jälkeen käynnit päättyvät tai jatkuvat.

9.3 Verkostoitumisen kehittämisaalueet

Kuntatoimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön selkeäksi kehittämisaalueeksi nousi tietoisuuden lisääminen diakoniatyöstä. Keinoina tähän ovat diakoniatyön esitteen jakaminen yhteistyökumppaneille, yhteistyöpalaverit, yhteiset retkipäivät ja jalkautuminen yhteistyökumppaneiden luokse kertomaan diakoniatyöstä (kuva 11). Tulos vastaa toiseen tutkimuskysymykseen.

Kuva 11. Keinoja diakoniatyön tunnettavuuden lisäämiseksi kuntatoimijoiden parissa

Edellä mainittujen asioiden lisäksi diakoniatyöntekijä ilmoittaa asiakkaan muulle tukiverkostolle kotikäyntien alkamisesta. Näillä keinoilla diakoniatyöntekijät pääsevät paremmin mukaan viranomaisyhteistyöhön, tietoisuus diakoniatyöstä lisääntyy eikä diakoniatyö jää muusta vanhustyöstä irralliseksi. Samalla myös diakoniatyöntekijät saavat tietoa yhteistyökumppaneiden toiminnasta.

10 KEHITTÄMISPROSESSIN ARVIOINTI

Arviointimenetelmänä käytin MSC-tekniikkaa, jossa diakoniatyöntekijät arvioivat prosessissa syntyneitä muutoksia (ks. luku 7.4) Diakoniatyöntekijöiltä syntyikin hienoja tarinoita arvioinneista, joista tulee hyvin esiin merkittävimmät muutokset. (liite 5). Tein kohdista yhteenvedon.

Merkittävin muutos

Merkittävimpinä muutoksina kehittämisprosessissa pidettiin uuden toimintamallin aikaansaamista, kyselylomakkeen ja alkukartoitusjakson käyttöön ottoa sekä etsivän työn ikäryhmän valintaa ja kohdentamista 85-vuotiaisiin. Hyvänä asiana koettiin, että diakoniatyön tiimi sai nyt aikaan sen, mitä he olivat jo pitkään pohtineet.

Oli myös tärkeää, että heille järjestyi opinnäytetyön myötä yhteinen aika kotikäyntityön kehittämiseen ja yhdessä pohtimiseen. Merkittävänä asiana mainittiin myös se, että prosessi laittoi miettimään, voisiko työtä tehdä eri tavoin kuin mihin on totuttu. Tarvetta muutokseen olikin hyvä miettiä yhdessä. Prosessi sai myös aikaan uusia näkökulmia ja ajatuksia työn tekemiseen.

Mielestäni merkittävin muutos kehittämisprosessissa oli mallin aikaan saaminen kotikäyntityön kehittämiseen sekä etsivään vanhustyöhön. Saimme aikaiseksi hyvän työkalun. Merkittävää oli myös prosessissa haastaa itseä ja diakoniatyötä uusiin tuuliin ja ajan kelkkaan mukaan. Prosessi aikaan sai uusia näkökulmia ja ajatuksia, joita saimme keskustellen jakaa.

Muutoksen merkittävyyden syitä

Alkukartoitusjakson koettiin auttavan ammatillisuuden lisääntymisenä asiakas-kontakteissa. Sen avulla myös asiakaskierto todennäköisesti lisääntyy ja asiakkaiden eteenpäin ohjaaminen toteutuu helpommin. Alkukartoitusjakso auttaa työn rajaamisessa, joten diakoniatyöntekijöillä on mahdollista kohdata enemmän uusia kotikäyntiasiakkaita. Vanhusväestön yhä lisääntyessä myös diakoniatyössä tarpeet kotikäynneille kasvavat. Kyselylomake toimii tässä myös työvälineenä, koska sen avulla selkeytyy paremmin asiakkaiden tarpeet kotikäynneille. Tärkeänä pidettiin myös kotikäyntityössä prosessiajattelua, se tuo selkeyttä myös etsivään työhön. Aikaa jää myös paremmin uusien kehittämisalueiden etsinnälle. Arvioinneissa todettiin hyvänä se, että entisen mallin käyttäminen on edelleen mahdollista tilanteiden mukaan. Prosessi osoitti, että diakoniatyö on myös valmis uudistumaan yhteiskunnan tarpeiden mukaan.

Pidän muutosta merkittävänä, koska esimerkiksi kotikäyntityön malli viisi kertaa antaa mahdollisuuksia kohdata diakoniatyön asiakkaita mittavammin, ja tämä myös rajaa kotikäyntityötä siten, että on mahdollista kohdata kodeissa enemmän eri ihmisiä.

Syyt muutokseen

Alkukartoitusjakson koettiin selkeyttävän diakoniatyöntekijöille käyntien jatkuvuutta. Aina ei ole ollut selkeää, kuinka kauan asiakkuus jatkuu. Arviointi auttaa

näissä tilanteissa. Diakoniatyöntekijöiden resurssit ovat vähentyneet, joten kotikäyntityön selkeyttäminen tuli oikeaan aikaan. Muutokseen pääseminen vaati sovitun ajan yhteiselle kehittämiselle sekä ulkopuolisen henkilön. Tärkeää oli yhteistyöllä päästä lopputulokseen. Kaikki kokivat tärkeäksi kotikäyntitoiminnan kehittämisen.

Muutos johtui siitä, että meiltä löytyi intoa ja saimme jonkun, joka suuntasi intoamme tiettyyn yhdessä sopimaamme suuntaan. Työskentelimme yhdessä kaikkien ajatuksia kuullen, joten sitoutuminen malliin on vahvempaa. Kun joku ohjasi työskentelyämme, siihen tuli ryhtiä ja tavoitteet saavutettiin. Työskentely pysyi selkeänä.

Diakoniatyön kehittämisalueita tulevaisuudessa

Diakoniatyöntekijät mainitsivat erilaisia tulevaisuuden kehittämisalueita. Niitä olivat hengellinen hoitavuus vaikeasti tavoitettavien asiakasryhmien kanssa, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, vapaaehtoistyö, vastaanottokäytännöt, yhteisölähtöinen diakoniatyö ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen.

Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena yhteisölähtöisen diakoniatyön: miten saada huono-osaisten ryhmään kuuluvat ihmiset mukaan.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

11.1 Vertailua aikaisempiin tutkimuksiin

Jo kehittämispajojen alkukeskusteluissa oli mukava huomata, että se, mihin olin teoretiedossa tutustunut, toteutui diakoniatyöntekijöiden käytännön työssä. Diakoniatyössä kotikäyntityö on keskeinen ja tärkeä työmuoto etenkin vanhustyössä. Kivelän (2014) tutkimuksessa haasteena oli löytää juuri eniten apua tarvitsevat vanhukset, sekä tärkeänä koettiin diakoniatyön roolin selkeyttämistä verkostotyössä. Tässä tutkimuksessa kehitetyn etsivän työn mallin on tarkoitus löytää eniten apua tarvitsevia ja niitä vanhuksia, jotka kokevat diakoniatyöntekijöiden kotikäynnille tarvetta. Myös Haminan seurakunnan diakoniatyöntekijät kokivat oman roolinsa selkeyttämistä verkostotyössä keskeisenä. Tärkeää oli saada tiedotettua yhteistyökumppaneita diakoniatyön sisällöstä. Uudesta etsivän työn mallista on

hyvä myös tiedottaa verkostoja sekä asukkaita yleensä. Mahdollisella lehtiartikkelilla tietoa olisi hyvä jakaa.

Haminan diakoniatyön verkostotyössä korostui yhteistyö kuntatoimijoiden kanssa. Näin oli myös aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa julkinen sektori oli tärkein yhteistyötaho ja vastuunjakaja (ks. Pöyhönen 2015; Pöyhönen & Seppänen 2012). Asiaan on varmasti vaikuttanut kunnan keskeinen rooli vanhustyössä, sillä se on suurin vanhuspalvelujen tuottaja. Pöyhösen ja Seppäsen (2012) tutkimuksessa ilmeni, että kunnan työntekijöillä ei ollut aina selvyyttä diakoniatyön toimintamuodoista vanhustyössä. Tämä näkyi myös tässä tutkimuksessa, koska diakoniatyöntekijät kokivat jäävänsä viranomaistoiminnan ulkopuolelle ja kokivat oman työnsä irralliseksi. Tähän keinoksi nousi diakoniatyön tunnettavuuden lisääminen. Diakoniatyöntekijät kokivat yhteistyön tärkeäksi kunnan toimijoiden kanssa, näin oli myös Seppäsen ja Pöyhösen (2012) tutkimuksessa.

Diakoniatyöntekijöiden vahvuus on vanhuksen hengellisyyden tukemisessa. Tämän tutkimuksen perusteella vanhusten hengellisten tarpeiden rinnalle on tullut paljon myös muita tarpeita, joiden taustalla on vahvasti yhteiskunnalliset muutokset. Nämä tarpeet saattavat myös jättää hengelliset tarpeet taka-alalle, joten niiden puheeksi ottaminen on tärkeää. Itselleni oli hieman yllättävää, että diakoniatyöntekijät kokivat joissain tilanteissa hengellisyyden puheeksi ottamisessa jonkinlaista epävarmuutta. Luulen, että tähän ovat vaikuttaneet muutokset asiakkaiden muuttuneissa tarpeissa sekä heidän moninaiset ongelmat. Nykypäivänä diakoniatyöntekijät auttavat asiakkaita erilaisissa elämän ongelmissa. Jos asiakas ei itse tuo hengellisyyden tarvetta esiin, ei puheeksi ottaminen ole myöskään diakoniatyöntekijälle aina itsestään selvää.

Aalto ja Gothóni (2009, 13) mainitsevat hengellisyyden liittyvän toivoon. Tämä tuli hyvin esiin diakoniatyöntekijöiden keskusteluissa kotikäyntityön tarpeista, joissa he tärkeimmäksi tarpeeksi valitsivat juuri toivon. Muutenkin kehittämispajojen keskusteluissa näkyi diakoniatyöntekijöiden hengellinen näkökulma asiakastyöhön ja heidän oma ammatillisuutensa sekä vakaumuksensa tärkeään tehtävään. Oli hienoa saada olla mukana näissä keskusteluissa. Samalla vahvistan myös

diakoniatyöntekijöiden ajatuksen siitä, että heidän kotikäynneillään hengellisyyden läsnäolo korostuu.

Etsivän vanhustyön kohderyhmäksi valittiin 85-vuotiaat. Tämän ryhmän valintaan antaa vahvistusta esimerkiksi se, että teorian tiedon (ks. Sarvimäki ym. 2010, 109) mukaan 80 ikävuoden jälkeen yksinäisyys lisääntyy lisäten palvelujen tarvetta.

Kuitenkaan 82-vuotiaille tehdyissä kyselyhaastatteluissa vanhukset olivat vielä melko hyvin pärjääviä. Myös tämä vahvistaa valitun ikäryhmän valintaa.

Rättyän (2009) tutkimuksessa diakoniatyöntekijät kokivat etsivän vanhustyön lisäämisen tärkeäksi ja nostivat yhdeksi kehittämiskohteeksi kotikäyntityön.

Työssä näkyi ajan puute sekä kotikäyntien suunnittelemattomuus. Tässä tutkimuksessa diakoniatyöntekijät toivat esiin samoja asioita ja tärkeänä kehittämisalueena Haminan seurakunnan diakoniatyössä on kotikäyntityö. Ajan puute korostui Haminassa juuri vähentyneinä resursseina, joten kehitetty toimintamalli palvelee tässä tilanteessa hyvin. Kotikäyntien suunnittelemattomuutta vahvistetaan kotikäyntityön kyselylomakkeella sekä arviointijakson käytöllä. Tämän kehittämistyön avulla tuetaan myös kirkon vanhustyön strategian (2015) mukaisia tavoitteita, joissa mainitaan muun muassa ennaltaehkäisevän työn, kotikäyntityön ja verkostotyön kehittäminen.

11.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kanasen (2012, 166, 173) mukaan työn luotettavuutta lisäävät tarkasti tehty dokumentaatio sekä ratkaisujen ja valintojen perustelu. Näin lukija saa vastauksen tutkimuksesta kysymyksiin mitä, miksi ja miten. Tutkijan on perusteltava asiat ja tuotava ne työssä esille. Tämän työn luettuaan lukija on mielestäni saanut vastaukset näihin kysymyksiin. Luotettavuutta olen lisännyt myös sillä, että työelämäohjaajani ja toinen diakoniatyöntekijä lukivat tutkimukseni läpi. Näin sain vahvistuksen omalle tulkinnalleni sekä tutkimustuloksille. Luotettavuutta lisää myös se, että tulokset ovat hyödynnettävissä käytännön työssä Haminan seurakunnan diakoniatyössä sekä mahdollisuuksien mukaan myös muissa seurakunnissa. Toimintamallia tai sen osioita on siis mahdollista hyödyntää etsivän työn malleja kehitettäessä.

Hain opinnäytetyölleni tutkimusluvan kirkkoherralta (liite 6), millä varmistin myös tutkimukseni eettisyyden. Eettisyyttä olen huomionnut sillä, että suorissa lainauksissa kohderyhmästä ei ole tunnistettavissa eri henkilöitä. Yksityisyys ei tule esiin kirjallisessa raportissani. Osallistuminen kehittämistyöhön oli myös vapaaehtoista. Kehittämispajojen alussa kerroin nauhoittavani keskustelut, jotta saisin kerättyä mahdollisimman tarkan aineiston. Tutkimuksen jälkeen poistin nauhoitukset ja hävitin litteroidut tekstit. Tutkijan on tärkeä toimia oikein, ja tämä toteutuu hänen toteuttaessaan tieteellistä käytäntöä (Vilkkä 2009, 29). Näin olen toiminut koko kehittämissprosessin ajan. Raporttia kirjoittaessani olen myös toiminut rehellisesti merkiten oikein lähdeviittaukset.

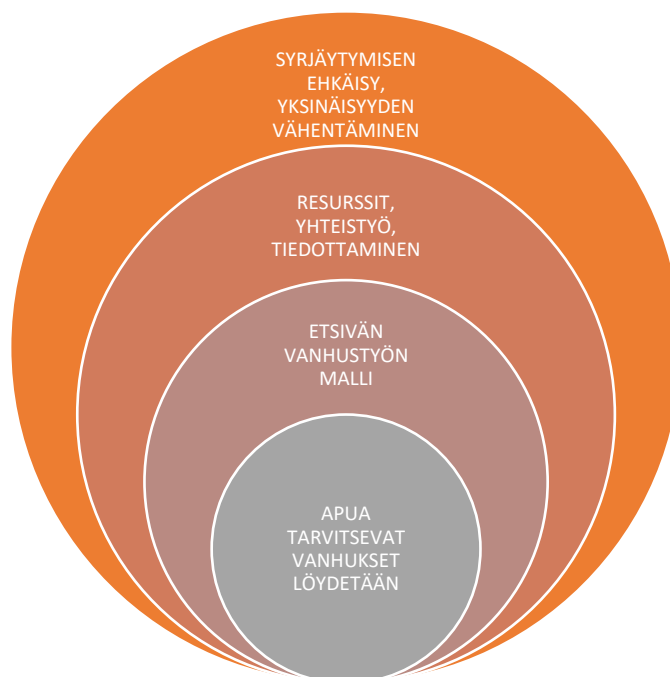
Koen oman roolini prosessissa merkittävänä ja vastuullisena. Diakoniatyöntekijöiden arviointien perusteella ulkopuolista alkuunpanijaa myös tarvittiin ja opinnäytetyön avulla mahdollistettiin suunniteltu aika kehittämiselle. Omasta mielestäni olin prosessissa aktiivinen toimija suunnitellessani kehittämispajojen sisältöä, menetelmiä ja tukimateriaalia. Omasta työtaustastani vanhustyössä oli hyötyä ja pystyin katsomaan asioita myös kuntatoimijoiden näkökulmasta. Käyttämistäni menetelmistä ja tukimateriaaleista oli tukea tulosten syntymisessä ja autoin ratkaisujen löytämisessä. Pidin huolen siitä, että keskeiset asiat tulivat käsitellyiksi joka tapaamisella. Tein myös asioista yhteenvedot siirryttäessä kehittämispajasta toiseen ja ohjasin työskentelyä selkeään suuntaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tämän opinnäytetyön jälkeen ymmärrän kehittämissprosessin eri vaiheet ja niiden merkityksen, joten oma tutkimusosaamiseni lisääntyi. Pystyn hyödyntämään sitä myös tulevaisuudessa käytännön työelämässä. Prosessi sujui melko helposti vaiheesta toiseen selkeästi edeten. Tähän auttoi mielenkiintoinen aihe, hyvä ohjaus sekä kehittämissprosessin vaiheiden ymmärtäminen. Työn tekeminen innosti minua alusta loppuun. Motivaatiota lisäsi myös se, että pystyin antamaan opinnäytetyön avulla konkreettista käytännön hyötyä diakoniatyöntekijöille. Se olikin omista tavoitteistani tärkein.

Kehitetyn etsivän työn toimintamallin vaikutuksia ja siihen vaikuttavia tekijöitä olen kuvannut kuvassa 12. Apua tarvitsevien ja palvelujen ulkopuolelle jääneiden

vanhusten löytyminen vaatii toimivaa toimintamallia. Sen lisäksi tarvitaan verkostoitumista, resursseja ja tiedottamista. Laajemmin katsottuna kehitetyn toimintamallin avulla tuetaan myös valtakunnallisten hallituksen kärkihankkeiden (STM 2016) tavoitteiden toteutumista, joita ovat:

- eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toiminnassa otetaan käyttöön näyttöön perustuvia hyväksi havaittuja toimintamalleja, jotka edistävät nykyistä paremmin heikoimmassa asemassa olevien hyvinvointia ja terveyttä.
- edistetään osallisuutta ja torjutaan yksinäisyyttä
- luodaan yhdessä iäkkäiden, asiakkaiden, kuntien, palvelujen järjestäjien ja julkisten sekä yksityisten palveluntuottajien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa iäkkäiden palvelujen kokonaisuus asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti.

Kuva 12. Etsivään vanhustyöhön vaikuttavat tekijät ja toiminnan vaikutukset

Ensi vuonna diakoniatyön yhteydenottokortti lähtee noin 180 85-vuotiaalle. Jään mielenkiinnolla odottamaan toimintamallin toimivuutta ja vaikutuksia käytännössä. Diakoniatyöntekijät tekevät arvokasta ja moninaista työtä vanhusten parhaaksi. Itselleni avautui heidän vahva roolinsa ja osaamisessa erilaisten ihmisten auttamisessa. Heidän osaamistaan pitäisi osata myös hyödyntää entistä paremmin verkostotyössä. Ainakin itse vanhuksia kohdatessani muistan nyt heidän olemassaolonsa ja diakoniatyön mahdollisuudet asiakkaan tukikeinoja miettiessä.

Arviointien perusteella diakoniatyöntekijät pitivät toimintamalliin kehitettyjä työkaluja omaa työtään tukevinä. Arviointijakson käyttäminen herätti tapaamisissa eniten mietintää ja pohdintaa, mutta sen käyttömahdollisuudet ja hyödyt oli selvästi sisäistetty ja oivallettu. Arviointitarinoissa diakoniatyöntekijöiltä löytyi erilaisia diakoniatyön kehittämisen alueita. Jatkotutkimusaiheena ehdottaisin kehittämistyötä, jossa mietittäisiin vapaaehtoistyön mahdollisuuksia omaishoitajien tukemisessa omaishoidon aikana sekä omaishoitajuuden jälkeen. Varsinkin iäkkäillä omaishoitajilla tuen tarpeet omaishoitajuuden jälkeen korostuvat.

Sain olla mukana tärkeässä kehittämistyössä, jossa tutkimustyöllä pyrittiin muutokseen ja tavoite toteutui. Vasta kirjallisesta raportista näin kehittämistyön laajuuden, josta yllätyin. Kehittämisessä ei siis tarvita aina suuria ja hienoja työkaluja, vaan toimivia. Näin päästään hyvään lopputulokseen.

LÄHTEET

Aalto, K. & Gothóni, R. 2009. Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Engeström, Y., Niemelä, A.-L., Nummijoki, J. & Nyman, J. (toim.) 2009. Lupaava kotihoito. Uusia toimintamalleja vanhustyöhön. Juva: WS Bookwell Oy.

Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K. & Puuska, K. 2012. Kantakaa tois-
tenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja.

Gävert, T. 2015. Diakonia ja leivän ja nähyksi tulemisen nälkä. *Diakonia* 2, 8.

Halla, P., Orvasto, O., Rahunen, S., Nikula, U.-M., Pelto-Huikko, A. & Tarvainen, T. 2015. Aikaa, päätä ja sydäntä. Löytävä työ ikäihmisten arjen tukena. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.fingerroos.net/wp-content/uploads/2017/01/Aikaa_paata_ja_sydanta_Loytava_tyo_ikaihminen_arjen_tukena.pdf [viitattu 11.2.2018].

Haminan kaupunki. 2011. Hamina kaupungin vanhuspoliittinen strategia 2011–2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hamina.fi/wp-content/uploads/2018/02/Haminan-vanhuspoliittinen-strategia-2011-2019.pdf> [viitattu 1.8.2017].

Haminan seurakunta s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.haminaan-seurakunta.fi/> [viitattu 1.4.2018].

Haminan seurakunnan sekä Miehikkälän ja Virolahden kappeliseurakuntien strategia vuosille 2016–2020. Saatavissa: <https://www.haminaanseurakunta.fi/wp-content/uploads/2016/10/Haminan-seurakunnan-strategia-2016-2020.pdf> [viitattu 1.4.2018].

Havukainen, E. & Kanerva, M. 2011. Vanhusten ja muistisairaiden hengellinen kohtaaminen. 1. painos. Vaasa: Kirkkopalvelut/Koulutuskeskus Agricola.

Havukainen, E., Litmanen, P., Nurmela, I. & Viitanen, H. 2010. Diakoninen kotikäyntityö. Tukea ja rohkaisua vanhusten parissa tehtävään kotikäyntityöhön. Kirkkopalvelut ry. Helsinki: Kyriiri Oy.

Helin, M., Hiilamo, H. & Jokela, U. 2010. Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.

Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemelä, P. & Veikkola, J. 2002. Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaino Oy.

Hiilamo, H. 2015. Diakonian paikka yhteiskunnassa ja kirkossa. *Diakonia* 2, 13.

Hiilamo, H. 2017. Sote ja kirkko. *Diakonia* 3, 7.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyödynnä löytävä vanhustyö. 2017. Fingerroosin säätiö. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.fingerroos.net/wp-content/uploads/2017/02/Ammattilaisille_Hyodynna_loytava_tyo_2017.pdf [viitattu 11.2.2018].

Höfer, M. 2017. Johtava diakoniatyöntekijä. Haastattelu. 1.2.2017. Haminan seurakunta.

Höfer, M. 2018. Johtava diakoniatyöntekijä. Sähköpostiviesti. 29.3.2018. Haminan seurakunta.

Höfer, M. & Piisola, E. 2017. Hidden-haastattelu. Kooste vanhuksille tehdyistä haastatteluista. Päivitetty 23.3.2017.

Jokela, U. 2011. Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27857/diakonia.pdf> [viitattu 4.8.2017].

Kaakon kaksikko. 2014. Kaakon kaksikon vanhuspalvelujen suunnitelma 2014–2016. Virolahden kunta. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://Kaakon+kaksikon+vanhuspalvelujen+suunnitelma+2014-2016%20\(3\).pdf](https://Kaakon+kaksikon+vanhuspalvelujen+suunnitelma+2014-2016%20(3).pdf) [viitattu 3.8.2017].

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kirkon vanhustyön strategia. PDF-dokumentti. 2015. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/DF0ABA2ACB69098AC225770A0037182B/\\$FILE/kirkon-vanhustyonstrategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/DF0ABA2ACB69098AC225770A0037182B/$FILE/kirkon-vanhustyonstrategia.pdf) [viitattu 9.9.2017].

Kivelä, J. 2014. Iäkkäiden asiakkaiden kokemuksia kotikäynneistä Hailuodon seurakunnan diakoniatyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/73196/Kivela_Jaana.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 10.9.2017].

Kuikka, A. 2015. Etsivä vanhustyö meillä ja muualla. Raportti suomalaisista ja eurooppalaisista käytännöistä. Kehittyvät vanhuspalvelut julkaisuja 1/2015. Helsinki: Fram Oy.

Kuusimäki, K. 2017. Diakonia edellyttää kykyä kohdata – myös tulevaisuudessa. *Diakonia* 3, 3.

Laatikainen, T. 2009. Vanhustenhuollon ammattilaisten kokemuksia vanhusten kotona asumisen vaikeutumisesta ja tukemisesta 16 kunnassa. 66/2009 Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.

Latvus, K. 2015. Diakonia motiivit ja ihmisen halu saalistaa. *Diakonia* 2, 6.

- Myllymäki, E. & Huuhka, E. 2017. Hoksauta minut. Etsivän ja osallistavan vanhustyön toimintamalleja. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://hoksautaminutikarvokaskevynetsivuittain2017%20\(4\).pdf](https://hoksautaminutikarvokaskevynetsivuittain2017%20(4).pdf) [viitattu 10.2.2018].
- Noppiari, E. & Koistinen, P. (toim.) 2005. Laatu vanhustyöhön. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Nummela, O., Seppänen, M. & Uutela, A. 2011. The effect of loneliness and change in loneliness on self-rated health (SRH): a longitudinal study among aging people. *Archives of gerontology and geriatrics* 53, 163–167. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167494310002724> [viitattu 1.4.2018].
- Piisola, E. 2016. Hidden-projektin suunnittelupalaveri. Kooste palaverin asioista. Päivitetty 15.2.2016.
- Pitkänen, E. s.a. Toimintamalli etsivään vanhustyöhön. Vanhusten lähipalveluiden saatavuuden sekä avun- ja tuentarpeen kartoitus. Sininauhaliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/documents/603090/60bd924e-425a-4de8-80c6-182568463bd6> [viitattu 11.2.2018].
- Pöyhönen, P. 2015. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon rooli vanhustyössä. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/156951/Suomenev.pdf?sequence=3> [viitattu 5.5.2017].
- Pöyhönen, P. & Seppänen, M. 2012. Jotakin vanhaa, jotakin uutta – Kirkon vanhustyö osana vastuiden ja tehtävien uudelleen määrittelyä. *Gerontologia* 26, 100–113. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/palvelut/kirjasto/> [viitattu 1.7.2017].
- Raitaranta, A. 2017. Diakonian osaamisen paikka muuttuvissa rakenteissa. *Diakonia* 3, 10.
- Riipirauta, R. 2015. Diakonia toimii maaseudullakin. *Diakonia* 2, 38.
- Rättyä, L. 2009. Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-1309-7/urn_isbn_978-951-27-1309-7.pdf [viitattu 14.9.2017].
- Sariola, Y. 2008. Lupa vanheta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sariola, Y. 2011. Ehjäksi hoida. Hengellisyys vanhuudessa. Porvoo: Päivä Osa-
keyhtiö.
- Sarvimäki, A., Heimonen, S. & Mäki-Petäjä-Leinonen, A. 2010. Vanhuus ja haavoittuvuus. 1. painos. Helsinki: Edita.

Snedeker, L. 2017. Aging & Isolation: Causes and Impacts. *Social Work Today* 1, 24. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.socialworktoday.com/archive/011917p24.shtml> [viitattu 3.4.2018].

STM. 2016. Kärkihankkeet ja säädösvalmistelu. Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet> [viitattu 13.4.2018].

STM. 2017. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2017:6. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80132/06_2017_Laatusuositusjulkaisu_fi_kansilla.pdf?sequence=1 [viitattu 1.8.2017].

Thitz, P. 2017. Kehittyvä maaseudun diakoniatyö. *Diakonia* 3, 37.

Tiilikainen, E. 2016. Yksinäisyys ja elämäntilanne. Laadullinen seuranta tutkimus ikääntyvien yksinäisyydestä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Akateeminen väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/161065> [viitattu 10.1.2018].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Uoti, R. 2013. Evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja kunnan sosiaalihuollon yhteistyö. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84586/gradu06729.pdf?sequence=1> [viitattu 15.8.2017].

Vilkkä, H. 2009. Tutki ja kehitä. 1.–3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

ETSIVÄN VANHUSTYÖN/KOTIKÄYNTITYÖN KEHITTÄMISPROSESSIN ARVIOINTI

Tapasimme kehittämispajoissa kolme kertaa ja nyt pyydän sinua miettimään omia kokemuksiasi prosessista. Jatka annettuja lauseita, voit vastata useammalla lauseella. Varaathan itsellesi aikaa vastaamiseen.

Mielestäni merkittävin muutos kehittämisssessä oli....

Pidän muutosta merkittävänä, koska....

Muutos johtui siitä, että....

Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena....

Kiitos!

8. Mitä tukea kaipaat lisää?

Liite 2/2

9. Mistä saat voimavaroja ja iloa elämääsi?

10. Mitä toiveita ja haaveita sinulla on?

11. Mitä hengellisyys merkitsee sinulle?

12. Onko sinulla ollut tai onko tarvetta keskustella elämän suurista tai pienistä kysymyksistä?

13. Mitä seurakunta voisi tarjota sinulle,? Mihin toimintaan haluaisit osallistua?

14. Onko palautetta seurakuntaan?

15. Millainen olo sinulle jäi kyselystä? Miten koit sen?

KYSELYLOMAKE DIAKONIA TYÖN KOTIKÄYNNEILLE

Nimi:

Syntymäaika:

Katuosoite:

Postinumero ja postitoimipaikka:

Puh:

Sähköposti:

Asumismuoto: kerrostalo ___ rivitalo ___ omakotitalo ___ muu, mikä?

1. Asiakkaan tukiverkosto

Keitä tai mitä asioita kuuluu tukiverkostoonne?

perhe/suku

ystävät/tuttavat

viranomaiset/auttajat

muut

harrastukset

Keitä kohtaatte tai keneen olette yhteydessä kuukauden aikana?

Mitä palveluja käytätte kotona asumisen tueksi?

2. Millaiseksi koette fyysisen ja henkisen toimintakykynne? (liikkuminen, arjen toimista suoriutuminen, mieliala, yksinäisyys, jaksaminen)

SWOT-ANALYYSI DIAKONIATYÖN YHTEISTYÖSTÄ KUNTATOIMIJOIDEN KANSSA

VAHVUUDET

- yhteistyö Haminan kotihoidon kanssa (esim. palveluohjaajat)
- voi kysyä neuvoa
- asiantuntevuus
- eri näkökulmat
- kokemus siitä, että tehdään yhdessä
- monipuolinen tuki asiakkaalle
- sujuvuus
- tiedon kulku
- kotihoitoon saa helposti yhteyden tarvittaessa
- suhteellisen pieni kaupunki/väestö/organisaatio; tuttuus, hallittavuus, yhteistyö helpompaa; ihmisiin
- helppo tutustua
- mahdollisuus hyvään yhteistyöhön
- diakoniatyöntekijöillä hyvä/vahva osaaminen erityisesti kotikäyntityössä
- olemme luotettavia yhteistyökumppaneina ja työntekijöinä
- joustavuus

HEIKKOUEDET

- meidät luetaan kolmanteen sektoriin; unohdetaan helposti viranomaisyhteistyöstä
- asiakkaat mieltävät meidät usein ystäviksi; ei tiedoteta viranomaisia meidän olemassaolosta
- kalenterit täynnä, eikä päästä vastaamaan tarpeisiin (meihin kohdistuvia)
- emme pääse osaksi suunnitelmaa ja työmme on irrallista
- päällekkäisyyttä: peräkkäisinä päivinä kotikäyntejä
- yhteistyö ei aina toimi yhteistyökumppanin kanssa
- diakoniatyöntekijä on huonosti perillä eri palvelujen tuottajista
- tavoittamattomuus
- tieto ei kulje; salassapitovelvollisuus/vaitiolovelvollisuus rajoittaa
- yhteiset palaverit; mistä aika, joka sopii mahdollisimman monelle
- kuka ottaa kokonaisvastuun
- ei ole gerontologista sosiaalityötä/sosiaalityöntekijää; työ ripoteltuna eri puolille, "hoidon" näkökulmasta lähtevää vanhustyötä

MAHDOLLISUUDET

- voisimme tuoda vielä rohkeammin omia näkemyksiä esille ja ottaa mahdollisuuksien puitteissa kantaa epäkohtiin esim. rahan käyttö ja säästäminen
- siirtyminen reittikuljetuksiin voi heikentää syrjässä asuvan vanhuksen liikumista ja tätä kautta hyvinvointia
- verkostoituminen
- yhdessä tekeminen
- suunnittelu tehokkaaksi
- vältetään päällekkäisyyttä
- säästetään resursseja
- vapaaehtoiset mahdollisuus yksinäisyyden ongelmaan ja osallistumisen mahdollistajina
- monipuolista osaamis pohjaa (mielenterveys-, päihde-, vammaispalvelu, diakonia-, hoidollinen- jne.)
- erilainen osaaminen ja asiantuntijuus palvelevat myös asiakasta
- toimiminen osana ketjua
- tunnettu ja luotettava yhteistyökumppani; tieto apua tarvitsevista välittyy kentältä diakoniaan
- olemme tunnettu tekijä haminalaisille
- roolimme on selkeä niin yhteistyökumppaneille kuin asiakkaille (ja itselle)

UHAT

- jäämme yksinäiseksi erilliseksi toimijaksi; työmme ”kutistuu”
- meitä ei tunneta kentällä, ei työtä eikä tekijöitä
- asiakkaat vähenevät
- työmme suunnittelematonta ja eri linjassa viranomaistoimijoiden kanssa; luottamusongelmat
- ikäihmisillä vaihtuu kotihoidon työntekijä päivittäin ja jos diakoniatyöntekijällä ei resursseja pidempään yhteydenpitoon vanhuksen kanssa
- työtehtävät lisääntyvät; tilanne kaatuu päälle, perustyö kärsii
- kuka ottaa kokonaisvastuun?
- diakoniatyö nähdään ”vain virsien veisuuksi”; arvostuksen puute; ihmisen kokonaisvaltaisuus jää huomioimatta
- kaikkein yksinäisimmät ja huono-osaisimmat jäävät verkkojen ulkopuolelle; kuka vastaa?

ARVIOINTITARINAT MSC-TEKNIKALLA TOTEUTETTUNA

(valmiit lauseiden alut alleviivattu)

Vastaaja 1:

Mielestäni merkittävin muutos kehittämisprosessissa oli alkukartoitusjakso-ajatus. Pidän muutosta merkittävänä, koska se auttaa ammatillistamaan ja jäntevöittämään asiakaskontakteja. Asiakaskierto mahdollistuu helpommin. Myös yhteistyö ja eteenpäin ohjaaminen toteutuu helpommin uudella ajattelulla. Muutos johtui siitä, että oma ajattelu vapautuu paineesta, miten kauan matkaa yhden kanssa tehdään. Pitkäkin asiakkuus on mahdollista, mutta niissäkin ainakin omassa mielessä käy arviointia, jolloin työ ei ole ajalehtimistä. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena lasten ja nuorten hyvinvointiin satsaamisen esim. perheiden hyvinvointia tukemalla.

Vastaaja 2:

Mielestäni merkittävin muutos kehittämisprosessissa oli kyselylomakkeen käyttöönotto uusien kotikäyntiasiakkaiden kanssa ja etsivän työn järjestelmällinen kohdistaminen 85-vuotiaisiin. Pidän muutosta merkittävänä, koska vanhusväestö lisääntyy ja myös diakoniatyön tarve kotikäynneille lisääntyy. Se selkiyttää priorisoimaan kotikäyntityötä ja sen käyntimäärää tarpeita vastaaviksi. Muutos johtui siitä, että diakoniatyöntekijöiden määrä kenttätyössä väheni (eläkkeelle siirtyminen ja yhdelle esimiestehtävät), jolloin vähemmän aikaa kotikäynneille. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena vapaaehtoistyön kehittämisen lähimmäispalveluun/ystäväpalveluun.

Vastaaja 3:

Mielestäni merkittävin muutos kehittämisprosessissa oli se, että tiimi sai aikaan sellaista, mitä on kyllä pohdittu pitkään, mutta ei saatu tehtyä. Pidän muutosta merkittävänä, koska voimme keskittyä kotikäyntityöhön nyt prosessina. Aikaa ja tilaa jää nyt uusien kehittämisalueiden etsinnälle. Muutos johtui siitä, että tarvitsimme ulkopuolisen alkuunpanijan, joka nyt opiskelijan muodossa tapahtuikin. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena yhteisöläh-

töisen diakoniatyön: miten saada huono-osaisten ryhmään kuuluvat ihmiset mukaan. Itse asiassa sen selvittäminen, millaisia odotuksia tällä ryhmällä on seurakuntaa/diakoniatyötä kohtaan.

Vastaja 4:

Mielestäni merkittävin muutos kehittämissuorissa oli, että yhdessä meillä diakoniatyöntekijöillä oli yhteinen aika miettiä diakoniatyön kotikäyntityötä. Aika meni sukkelasti pohtien tärkeää työmuotoa. Pidän muutosta merkittävänä, koska esim. kotikäyntityön malli viisi kertaa antaa mahdollisuuksia kohdata diakoniatyön asiakkaita mittavammin ja tämä myös rajaa kotikäyntityötä siten, että on mahdollista kohdata kodeissa enemmän eri ihmisiä. Muutos johtui siitä, että yhdessä pohdimme asiaa ja keskustellen päädyimme tähän rajattuun mahdollisuuteen, jota voi käyttää arjessa. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena vastaanottokäytäntöjen miettimisen yhdessä.

Vastaja 5:

Mielestäni merkittävin muutos kehittämissuorissa oli pistää ajattelemaan voisiko kenties toimia eri tavoin, kun mihin on totunut ja onko tarve toimia muuten. Pidän muutosta merkittävänä, koska se ehkä tuo uusia tapoja toimia. Se antaa tilaa tavoittaa uusia ihmisiä. Se tuo myös jämakkyttä ja johdonmukaisuutta. Se myös mahdollistaa vanhalla tavalla toimimisen tietyissä tilanteissa. Muutos johtui siitä, että koemme tärkeäksi kotikäyntityön kehittämisen ja muutoksen avulla tulee uusia toimintatapoja. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena yhteistyön eri tahojen kanssa. Vapaaehtoistyö esimerkiksi tulee vieläkin tärkeämmäksi.

Vastaja 6:

Mielestäni merkittävin muutos kehittämissuorissa oli mallin aikaan saaminen kotikäyntityön kehittämiseen sekä etsivään kotikäyntityöhön. Saimme aikaiseksi hyvän työkalun. Merkittävää oli myös suorissa haastaa itseä ja diakoniatyötä uusiin tuuliin ja ajan kelkkaan mukaan. Prosessi aikaan sai uusia näkökulmia ja ajatuksia, joita saimme keskustellen jakaa. Pidän muutosta merkittävänä, koska se kertoo, että olemme valmiita haastamaan itseämme ja tapaa tehdä työtä.

Olemme valmiita hyppäämään ja olemaan rohkeita. Emme jää paikalleen, vaan pystymme uudistumaan yhteiskunnan tarpeita huomioiden. Muutos johtui siitä, että meiltä löytyi intoa ja saimme jonkun (Helin), joka suuntasi intoamme tiettyyn yhdessä sopimaamme suuntaan. Työskentelimme yhdessä kaikkien ajatuksia kuullen, joten sitoutuminen malliin on vahvempaa. Kun joku ohjasi työskentelyämme, siihen tuli ryhtiä ja tavoitteet saavutettiin. Työskentely pystyi selkeänä. Tiimimme oli upea ja pystyy joustamaan. Tulevaisuudessa näkisin diakoniatyössä tärkeänä kehittämisalueena hengellisen hoitavuuden vaikeasti tavoitettavien asiakasryhmien kanssa. Miten tavoittaisimme hengellisellä annillamme esimerkiksi päihdekuntoutujia tai ahdingossa eläviä avustusasiakkaitamme?

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Vastaanottaja: Haminan seurakunta, vs. kirkkoberra Juha Parjanen

Arvoisa kirkkoberra

Teen sosiaalialan yamk opintoihin kuuluvan opinnäytetyöni (30 op) Haminan seurakunnan diakoniatyölle. Aiheena on diakoniatyön etsivän vanhustyön toimintamallin kehittäminen.

Tutkimuksen sisältö, kohderyhmä, tavoite ja menetelmät selviävät oheisesta tutkimussuunnitelmasta. Opinnäytetyöni ohjaajana toimivat lehtori Miia Heikkinen ja diakoniatyöntekijä Mari Höfer, jotka ovat hyväksyneet tutkimussuunnitelman.

Pyydän lupaa tutkimuksen tekoon. Sitoudun käyttämään aineistoa vain kyseiseen tutkimukseen. Valmis opinnäytetyö toimitetaan työn tilaajalle eli diakoniatyölle.

Paikka ja päivämäärä Hamina 21.6.2017

Opinnäytetyön tekijä:

Heli Vesala
Pappilansaarenkatu 19 A 7
49400 Hamina
0405181682

Lupa myönnetty X
Lupa eväilty _____

Paikka ja päivämäärä HAMINASSA 29.6.2017

allekirjoitus Juha Parjanen
Juha Parjanen
vs kirkko Hamina